

SRDCE SE ZELENOU HVĚZDOU

Julio Baghy

VERDA KORO

- autor napsal román jako čítanku pro esperantisty, začátečníky, kteří chtěli pokračovat ve studiu jazyka. Popisuje však skutečné události na Dálném východě a skutečné postavy.

Knihu, kterou v roce 1937 vydali autorovi nizozemští přátelé, jsem získala od svého učitele Petra Smedta z Belgie ve xerokopiích. Překlad, který jsem pořídila do češtiny, je určen pro esperantisty i neesperantisty, kteří se zajímají o jazyky, dějiny a o lidskou komunikaci. Protože se jedná o čítanku pro začátečníky, jsou věty krátké a slovní zásoba omezená na běžná slova, ale postupně s dějem se slovní zásoba rozšiřuje.

Za kontrolu textu děkuji panu Zdenku Hršelovi.

drahotovaesperanto@seznam.cz

říjen 2006.

Kurz v Lidovém domě na Sibiři

Třída: jedny dveře, dvě okna. Dveře jsou nízké, okna úzká. Nábytek je starý: černá tabule, jednoduchý stůl, jedna židle a dlouhé lavice. Na stropě je elektrická lampa, není dostatečná. Strop je šedivý a podlaha je špinavá. Na stěnách jsou obrazy k výuce s vyobrazením věcí, květin, zvířat a lidí.

Ve žlutých dlouhých lavicích sedí muž, místní poštovní úředník, dva vojáci v ruských uniformách, tři jiní vojáci v české, rumunské a americké uniformě, jedna paní, tři dívky v gymnaziálních uniformách a dva chlapci. Sledují učitele.

Učitel je voják, ale nemá uniformu. Je Maďar a vojenský zajatec. Chodí po třídě, ukazuje na obrazy, dotýká se věcí. Vyučuje a přítomní mu překvapivě rozumějí.

„Sinjorinoj kaj sinjoroj, ni parolas en Esperanto. Kio ĝi estas? Ĉu ĝi estas politiko? Ne! Ĉu ĝi estas religio? Ne! Ĝi estas kulturo. Ĉu vi komprenas?“
Dámy a pánové, mluvíme jazykem esperanto. Co je esperanto? Je to politika? Ne! Je to náboženství? Ne! Esperanto je kultura. Chápete mě?

Učitel se ptá, žáci odpovídají.

„Ĉu vi ŝatas kulturon, fraŭlino Smirnova?“ *Vážíte si, máte ráda kulturu, slečno Smirnová?*

„Mi ŝatas ĝin, sinjoro. Ni rusoj ŝatas la kulturon.“ *Ano pane, my Rusové si ceníme, máme rádi kulturu.*

„Mi scias kaj gratulas.“ *Ano, ja vfm, gratulujj vfm.*

„Mi dankas.“ *Dekujj.*

Učitel se ptá mladého ruského vojáka: „Kiu vi estas?“ *Jak se jmenujete?*

„Mi estas Janis Lekko.“ *Jsem Janis Lekko.*

„Ĉu vi estas ruso?“ *Jste Rus?*

„Ne, mi estas latvo kaj rusa soldato.“ *Ne, jsem Lotyš a ruský voják.*

„Ĉu vi ŝatas Esperanton?“ *Máte rád esperanto?*

„Jes, sinjoro...“ *Ano pane.*

„Mi dankas... Kaj vi, fraŭlino, kiu vi estas?“ *Dekujj... A vy slečno, kdo vy jste?*

„Mi estas gimnazia lernantino, sed mi ne estas rusa knabino. Mi estas polino.“ *Jsem gymnazistka, ale nejsem Ruska. Jsem Polka.*

„Ĉu la poloj ŝatas la kulturon?“ *Poláci si také cení kulturu, mají ji rádi?*

„Ho, jes, sinjoro!“ *Jistě, pane.*

Učitel chodí po třídě a ptá se. Žáci tvoří věty. Jen Ičio Pang, mladý Číňan odpověděl zajímavě: „Mi estas malgranda ĉino kaj mi scias la kulturon“ *Jsem malý Číňan a vfm co je kultura.*

„Knabo, la frazo estas malbona. Bona frazo estas: mi ŝatas la kulturon.“ *Chlapče, věta je špatně. Správně je: mám rád, cením si kulturu.*

„Ne, sinjoro, la frazo estas bona. Mi scias, kio estas kulturo.“ *Ne pane, věta je dobře. Já vfm, co je to kultura.*

Všichni se dívají na chlapce a nerozumí.

„Kio estas kulturo?“ *Co je tedy kultura?* Ptá se učitel.

„Ĉu vi ne scias, sinjoro? Kulturo estas homa kompreno. Mi ŝatas kaj lernas Esperanton. Ĝi estas homa kompreno – kulturo.“ *Vy nevíte pane? Kultura je lidské chápání. Cením si a učím se esperanto. Esperanto je pro pochopení mezi lidmi, je to kultura.*

V prosté sibiřské třídě žáci a žákyně chápou, co je dobrá a krásná kultura, ale...ale v Lidovém domě není jen tato třída. Je tam i knihovna a divadlo a... v knihovně si hrají myši a kočka, v divadle hrají Rusové a politika. Kočka žere myši, politika požírá Rusy... a v šedivé špinavé třídě vojenský zajatec vyučuje esperanto.

„Sinjorinoj kaj sinjoroj, Esperanto estas homa kompreno. En la ĉambro sidas rusoj, ĉeĥo, polo, latvo, slovako, rumano, germano, ĉino kaj hungaro. Ili estas homoj. Kiaj homoj ili estas? Modernaj homoj. La modernaj homoj ŝatas la kulturon kaj ili lernas Esperanton, lernas homan komprenon.“ *Dámy a pánové, esperanto je lidské porozumění. V místnosti sedí Rusové, Čech, Polák, Lotyš, Slovák, Rumun, Němec, Číňan a Maďar. Jsou to lidé. Jací lidé to jsou? Moderní a pokrokoví. Cení si kulturu, učí se esperanto, učí se lidskému porozumění.*

Učitel a žačka

Učitel sklapl svou malou knížku a vložil ji do kapsy.

„Sinjorinoj kaj sinjoroj, mi deziras al vi bonan nokton, ĝis revido!“ *Dámy a pánové, přeji vám dobrou noc, nashledanou!*

„Ĝis revido!“ odpovídají žáci.

Mladý Iĉio Pang otvírá dveře třídy a žáci odcházejí domů. Jen starý poštovní úředník, polská dívka a učitel zůstávají. Pošťák je zkušený esperantista. Konečně si může s učitelem popovídat.

Marja Bulská, polská dívka, je schopná studentka městského gymnázia. Mluví polsky a rusky, učí se německy a latinu, ale nerozumí dlouhým větám v novém světovém jazyku. Ano, nerozumí slovům, ale má oči, představitost a srdce. Vidí dva lidi: mladého a starého, Rusa a Maďara. Rus má jen jednu ruku. Kde ztratil druhou? V dívčí fantazii se zjevuje válka. Dívka svou duší rozumí hovoru těch dvou. Kreslí jí její fantazie skutečně čistou pravdu? Kdo ví? Vidí dva lidi: jednorukého Rusa, který vytahuje cigaretu z kapsy a maďarského zajatce, který děkuje a bere si cigaretu od Rusa. V očích obou mužů vládne klid, kterému Marja Bulská dobře rozumí.

Učitel nyní otvírá dveře a všichni vycházejí na cestu před Lidový dům.

„Ĝis revido!“ říká pošťák a podává učiteli ruku.

„Ĝis revido, sinjoro Kuratov kaj bonan nokton!“ *Nashledanou pane Kuratove a dobrou noc!*

Marja Bulská zůstává u dveří. Dívá se za poštovním úředníkem, který směřuje k poště. Ten bydlí v domě, který patří poště, kde pracuje.

Učitel se chce rozloučit s Marjou, ale ta si chce ještě povídat.

„Kie vi loĝas, sinjoro instruisto?“ *Kde bydlíte, pane učiteli? Začíná odvážně a v hlavě si již připravuje další krátké věty.*

„Mi loĝas en kazerno de la militkaptitoj.“ *Bydlím v kasárnách pro válečné zajatce.*

„Mi scias, mi scias, sinjoro, vi loĝas ne en la urbo, sed ekster la urbo. Ĉu ne?“ *Vím, vím, pane, nebydlíte ve městě, ale mimo město. Že?*

„Jes, fraŭlino. Kie vi loĝas?“ *Ano slečno. Kde bydlíte vy?*

„En la strato Kitajskaja.“ *V Čínské ulici. (Kitaj – rusky Čína).*

„Ni havas saman vojon en la urbo.“ *Máme stejnou cestu městem.*

„Jes, ni havas saman vojon kaj mi estas feliĉa. Mi ŝatas Esperanton kaj mi deziras konversacion en la nova lingvo kaj...kaj... mi... jes... Ho, mi ne scias la vortojn! Mi estas malfeliĉa. Mi ne havas bonan kapon. Mi estas malinteligenta knabino... Esperanto estas malfacila lingvo.“ *Ano, máme stejnou cestu a já jsem šťastná. Mám ráda esperanto a přála bych si tím novým jazykem povídat a... a... já... ano... Nemám slova! Jsem nešťastná. Nemám dobrou hlavu. Nejsem dost inteligentní... Esperanto je nesnadné.*

„Fraŭlino, vi havas inteligentan kapon. Mi scias. La parolo, kiun vi faras, havas muzikon de la vortoj kaj la frazoj, kiujn vi faras, estas simplaj, sed bonaj. Nun ankaŭ mi faros nun simplajn frazojn. Ĉu vi komprenas ilin?“ *Slečno, máte inteligentní hlavu. Já to vím. Vaše slova zní hezky, vaše věty jsou jednoduché, ale správné. Teď i já budu používat jen jednoduché, krátké věty. Rozumíte jim?*

„Mi komprenas ne nur frazojn, sed ankaŭ vin.“ *Rozumím nejen větám, ale chápu i vás.*

„Ĉu?“ *Opravdu?*

„Jes. Vi estas militkaptito, kiu loĝas en siberia kazerno. Vi ne havas hejmon. Homoj, kiujn vi amas, loĝas en Eŭropo kaj ne en Azio. Du kontinentoj, du malsamaj mondoj ili estas. Vi, homo de Eŭropo, parolas al homoj de Azio. Vi deziras bonon kaj feliĉon al la homoj kaj... kaj vi estas malfeliĉa.“ *Ano, jste zajatec, který bydlí v kasárnách na Sibíři. Nemáte domov. Lidé, které milujete, žijí v Evropě, ne v Asii. Dva kontinenty, dva nestejně světy to jsou. Vy, člověk z Evropy, mluvíte s lidmi z Asie. Vy přejete dobro a štěstí lidem a... a vy sám jste nešťastný.*

„Feliĉa mi ne estas. Jes, jes, fraŭlino, vi bone komprenas min.“ *Šťastný nejsem. Ano, ano, slečno, vy mi dobře rozumíte.*

„Ĉu? Ho, mi estas feliĉa. Ne nur Iĉio Pang, la juna ĉino, sed ankaŭ Marja Bulski komprenas vin. Vi estas malfeliĉa militkaptito, sed vi estas riĉa, riĉa homo.“ *Opravdu? To jsem šťastná. Nejen Iĉio Pang, mladý Číňan, ale také Marja Bulská vám rozumí. Jste nešťastný válečný zajatec, ale vy jste bohatý, bohatý člověk.*

„Ĉu vi pensas? La poŝo...“ *Myslíte? Kapsa...*

„La poŝo, poŝo... En la poŝo vi estas malriĉa, sed en la amo al la homoj vi havas belajn sentojn. La mondo de la homoj estas malbela, sed en la fantazio vi faras ĝin bela, bona, paca... Sinjoro instruisto, ĉu mi diras la veron? Ĉu mi komprenas vin?“ *Kapsa, kapsa... V kapse jste chudý, ale v lásce k lidem máte krásné city. Svět lidí je ošklivý, ale ve vaší fantazii ho dokážete udělat krásný, dobrý, mírový... Pane učiteli, říkám pravdu? Rozumím vám?*

Zajatec se dlouho na dívku díval a neodpovídal. Také Marja mlčela. Šli dál ve směru do Kitajské ulice. Byl hezký večer. Na široké ulici běhali jen kočky a psi. Lidé seděli doma v malých ruských domech. Seděli u stolů, pili čaj, četli bibli. Na stole měli samovar a ten zvučel své zzzuuu... zzzzii... zuzizuzi... Děti si hrály v posteli. Byl večer, noc ještě nenastala. Mládež seděla na lavicích, hrála a zpívala. Klid byl v srdcích i v ruských domovech. Krásný večer se snášel na město.

Marja přemýšlí, zdali tak pěkný večer je i tam za městem, ve velikých, špinavých kasárnách pro zajatce. Zdali i tam mají lidé klid v srdci, jestli tam nevládne nenávisť mezi lidmi, mladými a starými, zdravými a nemocnými. Leží tam jeden vedle druhého a dívají se na černý strop a šedivé zdi, kde jim jejich fantazie kreslí jen smutné obrazy...

Marji se nedostává slov, ani odvahy k otázce. Přišli před nízký dům a Marja na něj ukázala: „La domo de sinjorino Bogatireva. Ĉi sidas ĉe la fenestro en la lernoĉambro. Ĉu vi ŝatas ŝin?“ *To je dům paní Bogatirevové. Ve třídě sedí u okna. Máte ji rád?*

„Jes, ŝi estas inteligenta sinjorino.“ *Ano, je to inteligentní paní.*

„Mi amas ŝin. Ho, ŝi estas bona, bona... Ŝi estas rusino... bona rusino...“
Mám ji ráda. Je tak dobrá, dobrá... Ona je Ruska... dobrá Ruska...

„Mi scias.“ *Já vím.*

„Jes... vi scias... jes...“ *Ano... vy víte... ano...*

Jdou a jdou ve večerním tichu. Marja pozoruje učitele. Ten si všímá jen cesty a nemluví. Marja si myslí: ani on nemá odvalu. Ale Marja chce mluvit tím novým jazykem.

„Sinjoro, kion vi pensas nun?“ *Pane, na co teď myslíte?*

„Mi ne havas vortojn al la respondo, kiujn vi komprenas, sed mi diras al vi, ke mi nun estas feliĉa. Vi estas bona lernantino.“ *Nemám slov k odpovědi, kterým byste rozuměla, ale mohu vám říci, že teď jsem šťastný. Jste dobrá žákyně.*

„Ĉu nur bona lernantino? Ĉu vi ne pensas, ke Marja Bulski estas ne nur bona lernantino, sed ankaŭ homo, kiu havas bonajn sentojn, bonajn pensojn?“
Jen dobrá žákyně? Cožpak si nemyslíte, že Marja Bulská je nejen dobrá žákyně, ale i člověk, který má krásné city a dobré myšlenky?

„Kaj ŝi havas bonan koron. Mi scias. Mi dankas al vi. Vi vidas en mi ne militkaptiton kaj ne nur instruiston, sed ankaŭ homon.“ *A máte dobré srdce. To vím. Děkuji vám. Nevidíte ve mně zajatce a jen učitele, ale také člověka.*

„Jes, homon, bonan homon.“ *Ano, člověka, dobrého člověka.*

„Sed fraŭlino, nun ne estas paco. Nun estas milito. La homoj ne estas egalaj. Ĉu vi komprenas min?“ *Ale slečno, nyní není mír. Nyní je válka. Lidé nejsou stejní. Rozumíte mi?*

„Mi komprenas vin, sed mi ne estas malkuraĝa knabino.“ *Já vám rozumím, ale já nejsem dívka bez odvahy.*

Zajatec se dívá směrem ke kasárnám a neodpovídá. Oba jdou tiše od domu k domu, z ulice do ulice. Ani Marja už nechce mluvit. Dívá se na cestu a přemýšlí ve své rodné řeči. V Čínské ulici se zastaví před malým bílým domem:
„Sinjoro, mi estas hejme.“ *Pane, jsem doma.*

„Bonan nokton, fraŭlino!“ *Dobrou noc, slečno!*

Ruka se dotkla ruky, oči se dívají do očí a ve stisku ruky a v pohledu je srdečné teplo.

„Ĝis revido.“ *Nashledanou.* Marja otvírá dveře a zavírá za sebou.

Zajatec zůstal na ulici. Stojí a poslouchá, přemýšlí, přemýšlí, přemýšlí...

„Ruĝa floro en blanka Siberio... Ne, pli bone mi dirus: blanka floro en ruĝa Siberio... Ne! ... Eh, estas egale! Ŝi estas interesa knabino, kiu havas inteligentan kapon kaj bonan koron kaj... kaj mi estas nur militkaptito.“ *Rudý květ v bílé Sibíři... Ne, lépe: bílý květ v rudé Sibíři... Ne! ... Je to stejně jedno! Je to zajímavá dívka, je inteligentní a má dobré srdce a ... a já jsem jen válečný zajatec.*

A jde a jde ve večerním tichu do kasáren za městem, do kasáren, kde leží zajatci beze spánku na pryčnách, dívají se do stropu, jejich fantazie bloudí,

poslouchají hovor ticha a od rána do usnutí je ovládá jen jedno slovo: Domů!
Domů !!

Básník

Ve městě v čínské čtvrti mezi čínskými kasárnami a divadlem stojí nízký, prostý domek. Je to ne příliš čistý obchůdek. Na pultě a na zemi leží spousta rozličných věcí volně a ve velkých papírových krabicích.

Obchodníkem je starý Číňan. Sedí před vchodem na ulici, pozoruje lidi, v ústech má dlouhou dýmku a kouří a kouří. Poslouchá ranní zvuky: trubky vojáků z čínských kasáren, poslouchá večerní zvuky: hudbu a písně z čínského divadla.

Od rána do večera jen sedí a poslouchá, ale neslyší dobře. Starý obchodník není zcela hluchý, jen silně nahluchlý. Hluchý člověk se stává filozofem. Filozof přemýšlí, ale nepracuje. V jeho krámku pracují jeho děti, mladý chlapec a krásná mladá dívka. Stařec má mnoho dětí, ale ty nyní bydlí daleko v Americe ve velkých městech. Zbyly mu jen tyto dvě poslední děti. Jejich matka, jeho manželka, bydlí ve světě, kde lidé navždy mlčí. Starý Číňan bez ženy, se dvěma sirotky cítí, že i on už zcela nepatří do lidského světa. Přeje si spánek a noc velmi, velmi dlouhou. Lidé ho nezajímají, ani o něho se lidé nezajímají. Ale jeho dvě děti ho milují a on pouze k nim cítí lásku.

Podívejme se do obchůdku, kde stojí u okna ona krásná dívka. Dívá se na úzkou špinavou uličku. Obchod, obchůdek vedle obchodu, majitelé sedí přede dveřmi. Jen tlustý Lon Fu stojí a dívá se směrem k dívce. „Lon Fu se mi nelíbí“, myslí si dívka, a odchází od okna ke stolu, kde její bratr pracuje.

„Co děláš?“

„Píšu.“

„To vidím, ale ty nepíšeš čínské znaky.“

„Ne. Píšu ve své nové řeči, Sunfloro.“

„Sunfloro? Co to znamená? Co to je?“

„Tak zní tvoje jméno v esperantu. Je to hezké, krásné slovo. Vid’?“

Dívka si prohlíží bratra a papír s písmeny. Její oči vyjadřují nepochopení.

„Bratříčku, od rána do večera se učíš, píšeš, čteš, nemluvíš se mnou, nevšímáš si mne a mně je smutno. Nenávidím tvé esperanto, bere mi tě!“

Chlapec nic na to neřekl a psal dál. Pak se dotkl sestřiny ruky a očima ji prosil za prominutí.

„Sunfloro, moje milá, poslouchej mě!“

„Neříkej mi Sunfloro! Je to ošklivé, jako esperanto.“

„Nevíš, co mluvíš. Nenávidíš lásku. Copak moje sestřička nemá srdce?“

„Srdce mám pro tebe a pro tatínka, ale ne pro tvůj ošklivý jazyk.“

„A pro tlustého Lon Fu. Ano?“

„To není pravda! Lžeš. To jsi bratr? A nemám tě ráda!“

Dívka odešla ke dveřím do vedlejší místnosti, ale neotevřela je. Bratrova slova se jí dotkla.

„Nechod' pryč, vždyť tě mám rád a tatínka taky. Já vím, že se ti Lon Fu nelíbí. Není to dobrý člověk, nestojí o tebe, ale o tvé peníze a obchod našeho otce. Ale já mám rád jiné lidi.“

„Bílé lidi? Ti jsou špatní. Já je nenávidím!“

„Sestřičko moje, ty nerozumíš světu. Lidé mají různou barvu, ale ve svých citech jsou stejní. V kurzu vidím, že Rusové, Poláci, Němci, Lotyšši, Češi, Rumuni jsou vlastně bratři.“

„Ale jsou to bílí.“

„Ano, ale oni mě mají za bratra. Jsou to mí přátelé.“

„Nevěř jim! Bílý nemůže být Číňanovi přítelem. Ty, ty můj bratře, nerozumíš světu.“

„Je mi líto, co říkáš, vůbec mi nerozumíš. Už budu mlčet.“

A chlapec zase bere pero a píše a píše. Chvíli se dívá na podlahu a pak zas píše a píše. Jeho sestra si vzala židli a posadila se také ke stolu. Přemýšlí: jsem opravdu špatná sestra?

Otevřely se dveře a vstoupil americký voják. Pozdravil chlapce esperantem: „Bonan tagon, amiko! ... Ah, vi ne estas sola. Pardonu!“ *Dobry den příteli! ... Ah, nejsi sám. Promiň!*

Chlapec podává vojákovu pravou rukou a levou představuje dívku: „Mia fratino, Sunfloro.“ *Moje sestra, Slunečnice.*

Americký voják podal dívce ruku, ale dívka ji nepřijala. Pozdravila hosta po čínském způsobu. Voják si ji dlouze prohlédl.

„Iĉio Pang, amiko, vi havas belan fratinton. Mi gratulas al vi. Ĝi estas bela fraŭlino. Ĉu ŝia nomo vere estas Sunfloro?“ *Iĉio Pangu, příteli, máš hezkou sestru. Gratuluji. Je to krásná dívka. Opravdu se jmenuje Slunečnice?*

„Jes, la esperanta nomo.“ *Ano, je to esperantské jméno.*

„Ĉu ŝi parolas Esperanton?“ *Mluví esperantem?*

„Ne, amiko, ŝi malamas nian lingvon.“ *Ne, příteli, ona nenávidí náš jazyk.*

„Ĉu ŝi malamas ĝin?“ *Nenávidí ho?*

„Jes, ŝi ne komprenas nin.“ *Ano, nerozumí nám.*

„Instruu ŝin, Iĉio Pang,“ *Vyučuj ji, Iĉio Pangu,* říká voják a dívá se na dívku: „Fraŭlino, via nomo kaj vi estas belaj, sed komprenu vian fraton, kiu estas mia amiko, mia malgranda ĉina frato. Li havas vere bonan koron, kian multaj homoj ne havas. La belajn sentojn, bonajn pensojn estas gravaj en la mondo.“ *Slečno, vaše jméno i vy jste krásná, ale pochopte svého bratra, on je mým přítelem, je to můj malý čínský bratr. On má dobré srdce a mnoho lidí takové nemá. Má dobré myšlenky a názory a ty jsou ve světě důležité.*

Dívka je bledá. Vůbec nerozumí, co jí voják říká.

„Co říká?“ ptá se bratra.

Iĉio Pang jí překládá do čínštiny a jeho sestra se dlouze, mlčky dívá na vojáka. A pak se zeptá: „On je americký voják?“

„Ano, je americký voják.“

„Bydlí také v San Francisku jako naši sourozenci? Zeptej se ho.“

A Ičio Pang se ptá, voják odpovídá.

„Ho ne! Tute ne! Mi estas amerika soldato nur nun. Mi servas en amerika armeo nur en Siberio. Mi estas slovako. Mia hejmo ne estas en Ameriko, sed en malproksima hungara lando. Mi estas militkaptito kaj servisto en la amerika kazerno." *Ne, ne! Vůbec ne! Teď sice jsem americký voják. Sloužím v americké armádě na Sibiři. Ale jsem Slovák. Nebydlím v Americe, ale v Evropě v Maďarsku. Jsem válečný zajatec a sloužím v americké armádě.*

Ičio Pang překládá sestře vojákovy věty a té se rozšiřují oči a mlčky odchází k židli u okna.

„Estas interese, ke uniformoj en nia kurso ne diras plenon veron. Janis Lekko, rusa soldato estas latvo, Marja Bulski, en rusa gimnazia uniformo, estas polino, la instruisto, sinjoro Paŭlo Nadai, en rusa civila vesto, estas hungaro kaj vi amiko, en la amerika uniformo, estas slovako. Nur mia vesto montras la veron. Mi estas ĉino, vera ĉino.“ *Je to divné, ale uniformy v našem kurzu neříkají pravdu. Janis Lekko, ruský voják je Lotyš, Marja Bulská v uniformě ruského gymnázia je Polka, učitel, pan Pavel Nadai v ruských civilních šatech je Maďar a ty příteli v americké uniformě jsi Slovák. Jen moje šaty jsou pravdivé. Jsem Číňan, opravdový Číňan.*

„Sed bona, tre bona ĉino,“ *Ale dobrý, velmi dobrý Číňan* „kion vi faras?“ *Co děláš?* zepetal se voják.

„Mi lernas kaj skribas.“ *Učím se a píšu.*

„Ĉu Esperanton? Montru, kio estas sur la papero!“ *Učíš se esperanto? Ukaž co je na papíře!*

„Ne, mi ne kuraĝas... Mi faras nur praktikon.“ *Ne, to ne, to si netroufám... jen to zkouším.*

Voják přistoupil ke stolu a vzal do ruky papír a začal se. Ičiova sestra je pozoruje. Vidí jak voják se vpíjí očima do papíru. Je to zajímavý pohled a její bratr stojí vedle vojáka celý bledý.

Voják položil papír na stůl: „Nu, Ičio Pang, ankaŭ via uniformo diras malveron. Vi ne estas nur vera ĉino, sed vi estas esperanta poeto. Mi estu hundo, se mi ne diras puran veron. Ĝi estas bela kaj kortuŝa poemo!“ *Tedy, Ičio Pangu, i tvoje šaty lžou. Ty nejsi jenom opravdový Číňan, ať se propadnu, jestli neříkám čistou pravdu, ty jsi esperantský básník. Je to báseň, krásná a dojemná báseň!*

„Ĉu ĝi plaĉas al vi?“ *Tobě se líbí?*

„Jes, tre! Vera poemo! Ičio Pang, vi estas la poeto de nia kurso.“ *Ano, velmi. Je to opravdová báseň. Ičio Pangu, jsi básník našeho kurzu.*

„Nu, ĝi estas sipla kunmeto de frazoj, en kiu estas nur vortoj, kiujn mi scias.“ *Vždyť je to jen prosté spojení vět, ve kterých jsou slova, která znám.*

„Ĉu simpla kunmeto de frazoj? Sed ĝi havas muzikon kaj senton. Aŭskultu! Mi legos al vi.“ *Jednoduché spojení vět? Ale vždyť to má rytmus a cit. Poslouchej! Přečtu ti to.*

Al nia lingvo

Vi, bela lingvo Esperanto,
en mi la penso jam ne mutas;
parolas sentoj en la kanto
per kiu vin mi nun salutas

Ho, kie estas via lando? –
demandas homoj. La respondo:
La lingvoland´ de Esperanto
jam estas nia tuta mondo!

Al tuta mond´vi apartenas
al alto levas vi la Homon
kaj kiu vin en koro tenas
de vi ricevas Belon, Bonon.

En homan mondon venas Amo
per Nova Sento kormuziko;
vi faras pacon el malamo
kaj fraton el la malamiko.

Vi donas al mi Esperanto,
kulturon novan kaj laboron...
Sed kion donu mi lernanto?
Akceptu mian tutan koron!

„Iĉio Pang, via poemo estas vere bela, tre bela. La vortoj muzikas en ĝi.“
Iĉio Pangu, tvá báseň je krásná, velmi krásná. Ze slov zní hudba.

„Vi bele elparolas la vortojn. Estas malfacile al mi la litero r.“ *Ty krásně vyslovuješ slova, pro mě je nesnadné vyslovovat správně písmeno r.*

„Via elparolo nun ne gravas. Donu la poemon kaj la geamikoj en la kurso havu belan vesperon.“ *Tvoje výslovnost není důležitá. Dej mi tu báseň, uděláme přátelům hezký večer.*

„Se vi deziras, prenu ĝin. Mi ne havas kuraĝon kaj mi restas hejme.“ *Jestli si přeješ, vezmi si to. Já nemám odvahu, zůstanu doma.*

„Tute ne! La poeto sidu apud ni, inter la geamikoj! Nu, amiko, antaŭ la kurso mi iras al kazino de la militkaptitoj. Mi havas diversajn bonajn manĝobjektojn ĉe mi kaj vi scias, mi estas amerika soldato, sed miaj fratoj loĝas

en la militkaptejo. Ĝis vespero!“ *To tedy ne! Básník bude sedět u toho, mezi přáteli! Nu, přáteli, před kurzem chci jít ještě do zajateckých kasáren. Mám nějaké různé potraviny, vždyť jsem americký voják, ale moji bratři v zajateckém táboře na tom nejsou tak dobře. Nashledanou večer!*

Voják zastrčil básničku do kapsy a přátelsky podal ruku Ičio Pangovi. Jeho sestru pozdravil po vojensku a vyšel na ulici.

Ičio Pang se postavil u vchodu a díval se za svým přítelem, dokud nezmizel, za bílým přítelem, bratrem, který v kapse nesl jeho báseň.

Sourozenci se posadili. Sestra by chtěla něco říci, ale nemá odvahu. Cítí, že bratr má rád amerického vojáka, který není Američan a se kterým si její bratr dobře rozumí, ale ona, jeho sestra mu nerozumí. Opravdu ne? Náhle si uvědomuje, že přátelství jejího bratra a amerického vojáka se jí také dotýká.

Sestra vstala a šla k bratrovi a položila mu svou malou ruku na jeho hlavu a začala mluvit: „Já... já... jak to říci? Já to tvoje esperanto už vlastně tolik moc nenávidím... já... já ho jen nemám ráda. Můžeš mi to prominout?“

Ičio Pang se dívá do sestřiných očí a v jeho vlastních očích se smějí jiskřičky: „A vida, ano, ano, už jsi na cestě k esperantu.“

„Ne, ne, vůbec ne! ... A jak zní moje jméno v té nové řeči?“

„Sunfloro.“

„Sunflolo, Sunflolo... myslíš, že se mu to líbí?“

„Komu? Komu se to má líbit?“

„No, ... jemu... tvému hostu, tvému příteli... americkému vojákovvi, který má domov v dalekém Maďarsku a který je Slovák.“

„Ano, on říkal, že tvoje jméno, ale i ty jsi krásná.“

„Cože? I já?... Sunflolo, Sunflolo, opravdu to nezní ošklivě.“

„Tak ti řeknu, že už jsi na cestě k esperantu.“

„Ne, ale... ale... ano, a jak se jmenuje on?“

„Kdo on?“

„No, jméno tvého přítele... Myslím, že nepatří ke špatným bílým lidem.“

„Jeho jméno? ... Vždyť já to nevím. Říkám mu amiko. Večer, až... „

„Ne, neptej se ho! Může se jmenovat Amiko. Slovo Amiko se mi líbí.“

„Jenom jméno? Jen si pomysli, je bílý!“

„Ano, máš čistou pravdu, on je bílý a já jsem čínská dívka. Ale budu mu říkat Amiko.“

„Sunfloro, Sunfloro, ty jsi veliké dítě!“

„A ty bratře, ty jsi pěkný uličník!“

Dívka šla před krám k otcí: „Tati, tati, poslouchej, host a přítel Ičio Panga je americký voják, ale představ si, on není Američan, nebydlí v San...“

Vyučovací hodina v parku

Byl krásný teplý den. Den na procházku do parku. Tedy v našem městě do parku, znamená do ne příliš velké zahrady za Lidovým domem. Staré stromy se

zelenaly a žluté a růžové květy přivolávaly pozornost kolemjdoucích a také prosily o vodu toho, kdo stvořil tento svět. Úzké pěšinky byly osiřelé a na starých lavičkách neseseděli žádní lidé.

Tento den byl důležitý pro celé město. V ruském kalendáři byl označen červeně. Červená barva nebyla jen v kalendáři, také domy byly červeně ozdobeny a v srdcích lidí byl jejich cit zbarven červeně. V Lidovém domě byla veliká politická schůze.

Žáci kurzu stáli před Domem. Je ruská politika nezajímala. Nebyli to Rusové, kromě paní Bogatirevové a dvou gymnazistek: slečny Smirnovové a Tkačevové. Politika není věc pro paní Bogatirevovou a studentky politice nerozumí. Jenom pan Kuratov, strarý poštovní úředník o ní přemýšlí, ale on už patří ke starému světu. Současná politika se mu nelíbí, ale on o tom nemluví, on vykonává svědomitě svou práci na poště. Říká: „Revoluciaj tempoj kaj en tiuj tempoj la homoj ne scias, kion ili vere deziras. Hieraŭ estis unu caro. La soldatoj deziris bonan sanon al la caro. Hodiaŭ estas multaj caroj kaj la soldatoj deziras sanon al multaj caroj. Mi aŭdis, kiam oficiro diris al soldatoj: ‘La caro jam ne estas caro’. Bone! Egale! Kaj kiam la soldatoj marŝis en kazernon, ili kantis caran himnon. Novan kanton ili ne havis. Al mi estas egale ĉu caro, aŭ caroj. Nur estu homa kompreno! En la revoluciaj tempoj estas homoj, kiuj havas kaj havis diversajn kolorojn. Tian koloron, kian deziras la politiko de la tago. Ili estas kameleonoj. Mi ne havas koloron.“ *Je revoluční doba, a v takové době lidi ani nevědí co vlastně chtějí. Včera vládl jeden car a vojáci přáli zdraví jednomu caru. Dnes je carů mnoho a vojáci přejí zdraví mnoha carům. Slyšel jsem jak důstojník říká vojákům: ‘Car už není car!’, ale když vojáci pochodovali do kasáren, zpívali carskou hymnu! Žádnou jinou neznali. Mně je to jedno: car, nebo carové. Jenom aby si lidé rozuměli! Za revoluce mají lidé různé barvy. Mění je podle hesla dne. Jsou to chameleoni. Já nemám žádnou barvu.*

„Nu, sinjoro Kuratov, vi ne diras puran veron. Ankaŭ vi havas koloron, kiun vi pli ŝatas. Via koloro estas verda. Ĉu ne?“ *Ale pane Kuratove, vy neříkáte čistou pravdu. Vy také máte svou oblíbenou barvu. Zelenou, nemám pravdu?* Slečna Smirnovová se dotkla slabého místa starého pána.

„Ĉu la verda koloro?“ *Cože, zelenou?* A panu Kuratovovi na chvíli došla slova.

„Nu, jes, vi ne malbone parolis. Vere, la verda koloro plaĉas al mi... Sed, gesinjoroj, ĉu ni staru ĉi tie?“ *Vlastně ano, neřekla jste to špatně. Opravdu, zelená se mi líbí... Ale, to tady budeme tak stát?*

„La sinjoro instruisto ne venis. Ni atendu! Ankaŭ Iĉio Pang kaj lia amerika amiko ne ĉeestas. Ni atendu!“ *Pan učitel nepřišel. Počkejme! Také Iĉio Pang a jeho americký přítel tady nejsou. Počkejme!* Ve slovech Marji Bulské byla skrytá prosba.

Kuratov přikývl. Paní Bogatirevová navrhla: „Ni iru en la parkon. Sinjoro Lekko, atendu ĉe la pordo de la ĝardeno. Mi estas laca. Hodiaŭ mi laboris multe

en mia hejmo. Nu, ĉu bone?“ *Pojd'me do parku. Pane Lekko, počkejte u vchodu do zahrady. Já jsem unavená, měla jsem doma hodně práce. Souhlasíte?*

„Jes, jes! Ni iru en la parkon! Kiu deziras promenon, tiu promenos; kiu deziras sidon, tiu sidu sur la plej longa benko.“ *Ano, ano! Pojd'me do parku. Kdo se bude chtít procházet, bude se procházet, kdo bude chtít sedět, ať se posadí na tu nejdelší lavičku.* Slečna Tkačevová vyjádřila přání většiny.

„Nu, bone! Mi kun sinjorino Bogatireva ne deziras promenon. Promenu la junaj homoj!“ *Tedy dobře, Já s paní Bogatirevovou se nebudeme procházet. Ať se prochází mladí!*

„Ah, sinjoro Kuratov, vi diras belan komplimenton al mi. Ĉu mi estas maljuna?“ *Ale, ale, pane Kuratove, to je od vás pěkný kompliment. Copak jsem stará?*

„Ho, ne! Vi estas pli juna ol mi. Tio signifas: ankaŭ mi sentas min juna.“ *Ale ne! Jste mladší než já. To znamená, že také já se cítím mladý.*

„Ĉu vi vere pensas tion?“ *Opravdu si to myslíte?*

„Nu, apud vi la plej maljuna homo havas junan koron.“ *No, vedle vás i ten nejstarší člověk má mladé srdce.*

„Dankon. Ĉu vi aŭdis sinjoroj? Lernu belajn komplimentojn ĉe sinjoro Kuratov. Ĉu vi pensas la samon?“ *Děkuji. Slyšíte pánové? Učte se komplimentům u pana Kuratova. Co tomu říkáte?*

„Jes, jes, jes!“ *odpovídají pánové.*

„Vere vi estas tre bonkoraj. Sed vi ne diris la veron.“ *Jste velmi dobrosrdeční. Ale neřekli jste pravdu.*

„Kial? Kial ne la veron?“ *Proč, proč ne?*

„Ĉar maljuna mi estas kaj nur la plej maljuna homo havas junan koron apud mi. La juna koro silentas kaj ĝi estas nur infana koro apud mi, ĉar mi havas patrinan senton. Kun patrino sento mi amas vin, jes, jes, mi amas vin, gesinjoroj. La tuta kurso havas mian simpation. Kaj ĉar hodiaŭ estas ruĝlitera tago en la kalendaro kaj ĉar mi faris mian hejmon pura, mi deziras vin al mia tablo.“ *Protože já jsem stará a jen ten nejstarší člověk zde vedle mne má mladé srdce. To mladé srdce mlčí, je to jen dětské srdce, mám k němu mateřský cit. A mateřsky vás všechny miluji, přátelé. Celý kurs má moje sympatie. A protože je dnes den v kalendáři označen červeně, a já mám doma uklizeno, přeji si, abyste byli u mého stolu.*

„Ni dankas sinjorino Bogatireva. Ni danke akceptas. Ho, bone, tre bone!“ *Děkujeme paní Bogatirevová. S díky přijímáme. Dobře, výborně! hlaholí přátelé.*

„Hodiaŭ vi havas bonan proponan humoron,“ *Dnes máte náladu na dobré nápady,* ozval se Kuratov.

„Ĉar mi estas amikino de la junaj koroj,“ *Protože jsem přítelkyně mladých srdcí,* a očima ukázala na omladinu.

„Ĉu vi estas ankaŭ tiu de mia maljuna koro?“ *A jste také přítelkyní mého starého srdce?*

„Ho, sinjoro Kuratov, vi ne havas bonan kapon. Antaŭ nelonge vi diris al mi, ke vi havas junan koron apud mi. Ne kredu al la komplimentoj de la sinjoroj!“ *Ale pane Kondratove, nemáte dobrou hlavu. Před chvílí jste mi říkal, že máte vedle mne mladé srdce. Nedá se věřit mužským komplimentům!*

V dobré náladě šli žáci do parku. U vchodu zůstal jen Janis Lekko, ruskolitevský voják. Dlouho ale nestál sám. Přišel učitel s přátelským pozdravem.

„Gesinjoroj estas en la parko.“ *Prátelé (dámy a pánové) jsou v parku.*

„Bone, ni iru!“ *Dobře, pojďme!*

„Jes, sed Iĉio Pang kaj Petro Koluŝ, la amerika soldato...“ *Ano, ale Iĉio Pang a Petr Koluš, americký voják...*

„Ne atendu ilin! Mi estis ĉe malgranda poeto kaj ankaŭ nia amiko estas tie. Ili ne venos. La patro de Iĉio Pang estas malsana. La knabo restis ĉe la lito de la patro. Koluŝ iris al militkaptejo, ĉar tie ni havas bonan kuraciston, kiu ankaŭ parolas esperantan lingvon.“ *Ne, nebudeme na ně čekat. Byl jsem u malého básníka a náš přítel tam byl také. Oni nepřijdou. Otec Iĉio Panga je nemocný. Chlapec zůstal u jeho lůžka. Koluš šel do zajateckého tábora, protože tam máme dobrého lékaře, který také mluví esperantem.*

Učitel s Lotyšem šli do parku. Šli směrem, kterým slyšeli hovor starého Kuratova. Kuratovovova řeč učitele zaujala. Zastavil se na cestě, blízko skupinky. Také Lekko se zastavil. Pochopil, učitel nechal prostor pro konverzaci, jakoby kontroloval svou práci v praxi.

„Kial mi estas esperantisto? Kion mi respondus al vi, fraŭlino Bulski? Vi diris, mi havas karan koloron. Ĝi estas verda koloro. Vi tuŝis veran punkton. Nun, kiam mi sidas en paco ĉi tie, kiam mi vidas multajn junajn homojn, kiuj havas tiun senton al la verda koloro, kiun senton mi havas, mi pensas, mi ricevis belan donacon. Mi estas ne nur maljuna homo, sed ankaŭ malnova amiko de Esperanto. Vi demandis min, kial mi estas esperantisto? Nu, mi rakontos al vi veran historion... Mi ne estis malamiko de la lingvo, sed mi ne kredis pri ĝi. Mi estis juna, kiam mi aŭdis pri la lingvo internacia. En la alta lernejo mi havis amikon, kiu venis el Varsovio. Li rakontis pri knabo, kiu faris tian lingvon kaj li prezentis ĝin al la gimnaziaj amikoj. Infana ludo mi pensis kaj mi diris tion al mia amiko. Li protestis. Ni malpaciis. Mi diris: lingvo de *unu* homo ne estas lingvo, kiun la homoj akceptas. La tempo iris kaj iris. Mi longe ne vidis mian amikon... En bela tago (mi jam estis oficiro, ne poŝtoficisto kaj mi havis du manojn, ne nur unu) mi vidis mian amikon sur la strato. Mi salutis lin. Li akceptis mian saluton. Ni haltis, konversaciis pri la vetero, pri la familio, pri la servo. Antaŭ ol li iris hejmen, li metis maldikan libron en mian manon. Kio ĝi estas? – mi demandis. La lingvo internacia, pri kiu vi diris „infana ludo“. Nu, la sama knabo faris ĝin kaj la homoj akceptis ĝin. Akceptu ankaŭ vi! – li diris kaj iris hejmen. Mi rigardis, legis kaj mi metis ĝin en la ŝrankon. Ĝi ne interesis min... Mia amiko servis ne en mia regimento kaj denove mi longe ne vidis lin. Sed... sed venis malfacila kaj malfeliĉa tempo. Estis milito inter la rusoj kaj japanoj. El eŭropa Ruslando mi iris al la malproksima Manĝurio. Ankaŭ mia

amiko. Apud mia regimento kuŝis lia regimento. Ni militis, militis. El tiu tempo mi havas multajn malbelajn bildojn en mia kapo, sed ankaŭ tiu tempo metis la verdan koloron en mian koron. ... Venis tago, kiam la japanoj faris el multaj freŝaj, junaj rusoj tre silentajn homojn, kiuj restis tie sub la tero. Tiujn malmultajn, kiuj restis, la malamiko portis al Japanlando. Mia amiko kaj mi estis inter tiuj malmultaj soldatoj. Li havis gravan malsanon kaj mi... Vi vidas, mi havas nun unu manon... Nu, tie, kiam mi havis la plej malfacilajn tagojn, japana kuracisto venis al mi. Li faris la kuracistan laboron ne malpli simpatie ĉe mi ol ĉe mia amiko, sed kiam lia rigardo tuŝis tiun malgrandan esperantan legolibron, kiun mia amiko portis el nia lando, li montris grandan intereson al li. De tago al tago, kiam li venis, li longe restis ĉe lia lito. Li parolis la germanan kaj la anglan lingvojn, ni parolis ne bone la francan lingvon. Nu, li ne komprenis nin kaj ni ne komprenis lin. Nur tion mi vidis, li ŝatas mian amikon pli ol min... Kaj venis la tago, kiam la kuracisto kun tri civilaj japanoj haltis ĉe la lito de mia amiko. La plej maljuna, la patro de la kuracisto, amike rigardis kaj donis la manon al li: Ĉu vi estas esperantisto? – li demandis kaj kiam mia amiko jese respondis, mi vidis tion, kio tuŝis mian koron. La tri japanoj amike salutis lin kaj montris tian simpatian, kian ni malfeliĉaj militkaptitoj ne vidis ĝis nun ĉe la japanoj... Nu, de tiu tago mia amiko havis pli bonan humoron ol antaŭe kaj mi vidis, tiu kuracisto kaj tiuj japanoj venis de tempo al tempo al li ĝis la tago, kiam li jam ne havis forton kaj la malvarma tuŝo de la Granda Mano fermis liajn okulojn. Tiam mi vidis, ankaŭ la malamiko havas koron, se la homaj sentoj parolas... De la kuracisto mi ricevis malgrandan legolibron de mia amiko kaj liaj japanaj amikoj venis ankaŭ al mia lito.

Mi rakontis al vi veran historion. Tial mi estas esperantisto, fraŭlino Marja Bulski. Tial mi havas belan donacon hodiaŭ, kiam venis tempo, en kiu ankaŭ mi havas tian homan senton, kian havis tiuj japanoj. Ho, Esperanto estas ne nur lingvo, sed idealo, kiu portas pacon al la koro kaj kulturon al la kapo. Vera esperantisto sentas, la patrolando estas patra hejmo, la nacia kulturo estas la gepatroj. Li file amas ilin. Sed la vera esperantisto sentas ankaŭ tion, la mondo estas patrolando de la tuta homa familio, la diversaj kulturoj estas fratoj kaj li frate simpatias al ili. Tial mi estas esperantisto, ĉar mi sentas min homo kaj mi vidas homfraton en homo, ĉu li apartenas al mia nacio aŭ al ne mia nacio. Sen bajonetoj, sen kanonoj la homoj estas fratoj, kun bajonetoj, kun kanonoj ili ne estas homoj. Ĉu vi komprenas la rakonton de via maljuna rusa frato?“

Proč jsem esperantista? Co vám na to mám říci slečno Bulská? Řekla jste, že mám oblíbenou barvu. Zelenou barvu. Dotkla jste se důležitého bodu. Ted', když tady sedíme v poklidu a vidím tolik mladých lidí s nákloností k zelené barvě, jako já, cítím to jako dar. Já nejsem jen starý člověk, ale i starý přítel esperanta. Ptali jste se, proč jsem esperantista? Povím vám tu historii... Nebyl jsem nepřitelem toho jazyka, ale nevěřil jsem mu. Byl jsem mladý, když jsem slyšel o mezinárodním jazyku. Měl jsem přitele na vysoké škole, který pocházel z Varšavy. Ten vypravoval o jednom chlapci, který takový jazyk vytvořil na

gymnáziu a svým spolužákům ho předvedl. Dětská hračka – pomyslel jsem si o tom a příteli jsem to řekl. Můj přítel nesouhlasil. Pošcorpili jsme se. Řekl jsem mu: jazyk jednoho člověka není jazyk, který by lidé přijali. Čas šel dál. Dlouho jsem svého přítele neviděl. ... Jednoho krásného dne (byl jsem již důstojníkem, ne pošťákem a měl jsem dvě ruce, ne jen jednu) jsem uviděl svého přítele na ulici. Pozdravil jsem ho. On mi odpověděl. Zastavili jsme se, mluvili jsme o počasí, o rodině a o službě. Než odešel domů, dal mi do ruky tenkou knížku. Co to je? - zeptal jsem se. Mezinárodní jazyk, o kterém jsi řekl, že je „dětská hračka“. Nu, ten chlapec ten jazyk vypracoval a lidé jej přijali. Přijmi ho také ty! – řekl a odešel domů. Prohlížel jsem si knížku, četl jsem si v ní a pak jsem ji položil do skříně. Nezajímala mě... Můj přítel nesloužil u mého pluku a tak jsem ho opět dlouho neviděl. Ale ... ale přišla nesnadná a nešťastná doba. Válka mezi Rusy a Japonci. Z evropského Ruska jsem se dostal do vzdáleného Mandžuska. Můj přítel také. Jeho pluk ležel vedle mého. Bojovali jsme. Z té doby v mé hlavě zůstalo mnoho ošklivých vzpomínek, ale v té době vznikla také má láska k zelené barvě. Byla to doba, kdy Japonci z mladých, zdravých Rusů nadělali mlčící těla, která tam zůstala ležet pod zemí. Těch málo, kteří zůstali, bylo odvezeno do Japonska. Já a můj přítel jsme byli mezi těmi nemnohými. Přítel byl vážně nemocný a já... já, vidíte, mám jen jednu ruku... Nu, tenkrát když jsme tam prožívali ty nejhorší dny, k nám přišel japonský lékař. Udělal svoji práci stejně mně jako mému příteli, ale když si povšiml malé esperantské čítanky, kterou si můj přítel přivezl z vlasti, začal se o mého přítele zajímat. Denně, když přišel k jeho lůžku, zůstával u něho déle. Lékař uměl německy a anglicky, my jsme mluvili jen nedokonale francouzsky. Nerozuměli jsme jemu a on nerozuměl nám. Ale všimli jsme si, že se lékař zajímá více o mého přítele než o mne... Jednou přišel lékař se třemi civilními Japonci k lůžku mého přítele. Nejstarší z nich – otec lékaře se přátelsky usmál a podal mému příteli ruku: Vy jste esperantista? – zeptal se a když můj přítel přisvědčil, uviděl jsem něco, co mi dosud zůstalo v srdci. Ti tři Japonci srdečně pozdravili mého přítele a projevíli takové přátelství a sympatie, jaké jsme my zajatci ještě u Japonců nikdy neviděli... A od toho dne měl můj přítel dobrou náladu a lékař a civilisté k němu docházeli na návštěvy až do dne, kdy byl již zcela vysílen a „Velká Ruka“ zavřela jeho oči. Tenkrát jsem poznal, že i nepřítel má srdce a lidské city... Od lékaře jsem dostal tu tenkou knížku mého přítele a japonští přátelé začali chodit i k mému lůžku.

Vypravoval jsem vám pravdivou historii. Tak jsem se stal esperantistou slečno Bulská. Proto je to dnes pro mne tak hezký dárek, mám takový hezký, lidský pocit, jako měli tenkrát ti Japonci. Vždyť esperanto není jen jazyk, ale idea, která přináší mír do srdce a zkulturuje myšlení. Skutečný esperantista cítí, že vlast je tam, kde se člověk narodil a jeho národní kultura je jeho vlastní, po rodičích. Jako syn je miluje z celého srdce. Ale skutečný esperantista cítí také, že svět je vlastí celého lidstva, lidí různých kultur a lidé jsou si bratry a on toto bratrství cítí. Proto jsem esperantista, cítím se člověkem a v člověku cítím bratra ať patří k jakékoliv národnosti, ne jen k mé. Bez bajonetů a děl jsou lidé

bratry. S bajonety a děly lidé přestávají být lidmi. Rozuměli jste vyprávění vašeho starého ruského bratra?

Přítomní mlčeli, ale v tom mlčení nebyl ani náznak protestu. V mlčení bylo zamyšlené souznění. Zajatci v české, rumunské, ruské uniformě a civilních šatech cítili vřelý dík za slova toho jednorukého člověka. Jeho vyprávění se jich dotklo jako otcovská ruka.

Děvčata a paní Bogatirevová beze slova pohlížely na bílé vlasy a krásné modré oči starého pošťáka. Vypadal krásně, krásněji než silní, mladí muži v elegantních uniformách.

Učitel Pavel Nadai přistoupil ke Kuratovovi a s díky mu stiskl ruku.

„Sinjoro, vi faris pli belan, pli bonan lecionon ol mi faris en la tuta kurso. Ankaŭ mi dankas. Vian instruon mi metas en mian koron.“

Pane Kuratove, vaše vyprávění bylo lepší než všechny moje lekce za celý kurz. Děkuji vám. Vaši lekci si dobře uložím do svého srdce.

Paní Bogatirevová zvedla ruku a požádala o pozornost.

„Aŭskultu, gesinjoroj, ĉar hodiaŭ sinjorino Bogatireva havas proponhumoron!“ řekl Kuratov *Dávejte pozor, dnes má paní Bogatirevová náladu na návrhy!*

„Mi ne havas novan proponon. Mi diras nur unu frazon: jam estas tempo! Vian parton el la leciono, sinjoro Nadai, vi faru en mia hejmo.“ *Já nemám nový návrh. Říkám jen: už je čas! Vaši část lekce, pane Nadai, udělejte u mne doma.*

„Nu, kion mi diris? Nova propono.“ *No, co jsem říkal? Nový návrh.*

„Silentu, vi... vi... maljuna juna koro!“ *Mlčte, vy... vy... staré mladé srdce!*

„Mi dankas. Via komplimento diras puran veron.“ *Děkuji. Váš kompliment vyjadřuje čistou pravdu.*

Skupinka se vydala k bráně parku.

„Nu, sinjoro Kuratov, diru, ĉu vi ŝatas fiŝon?“ *Pane Kuratove, řekněte, máte rád rybu?* zeptala se po straně Kuratova paní Bogatirevová.

„Nur en akvo, sinjorino, nur en akvo!“ *Jen ve vodě, paní, jen ve vodě.*

„Ĉu vi ŝatas la akvon?“ *A vy máte rád vodu?*

„Kun vino, sinjorino, nur kun vino! Sed ĉu vi ne havas brandon?“ *S vínem, paní, jen s vínem! Ale vy nemáte kořalku?*

„Ĉu kun akvo, sinjoro Kuratov?“ *A s vodou, pane Kuratove?*

„Ne! Ne! Mia maljuna juna koro ŝatas la brandon pura.“ *Ne! Ne! Moje staré mladé srdce miluje kořalku čistou.*

„Mi havas brandon puran, ĉar hodiaŭ vi parolis el mia koro. Tute el mia koro. Jes!“ *Mám čistou kořalku, dnes jste mi mluvil ze srdce. Z celého srdce. Ano!*

„Ĉu vi scias, kiam mi trinkas multan brandon, mi faras skandalon?“ *A víte, když vypiju hodně, že způsobím skandál?*

„Jes, en la sonĝo... sed nur en la sonĝo, sinjoro Kuratov.“ *Ano, ve snu... ale jen ve snu, pane Kuratove.*

Zajímavý den

Čas běží. Dny jsou převážně šedivé. A přináší jen to, co dny minulé: práci jako stroj. Ale jsou i dny, které zůstanou člověku v paměti. Takový den byl dnes.

Členové esperantského kurzu pospíchali již ráno do Lidového domu. Paní Bogatirevová si oblékla své nejlepší šaty. Pan Kuratov měl černý oblek. Ten hezky kontrastoval s jeho bílými vlasy. Děvčata se dlouho dívala do zrcadla a rozhodovala se, zda jim to sluší nebo ne. Také uniformy vojáků se zdály jako nové. Na ten den dostal učitel nový oblek od svého přítele. Ičio Pang se svou sestrou Sunfloro přišli v nádherných čínských šatech. Je snad nějaký svátek? Ne! Není svátek, ale pro malý kurz je důležitý den. Nade dveřmi Lidového domu je nápis a výrazná písmena sdělují: PROPAGAČNÍ DOPOLEDNE ESPERANTA. Kde? Ve velkém divadelním sále.

Kde vzali odvalu k takové akci tito prostí lidé, zajatci, gymnazistky, čínský chlapec? Kdo jim pomohl? Bez pomoci by taková věc byla zcela nemožná. Ano, našli se takoví, kteří jim pomohli a pomáhají.

Před patnácti dny slečna Tkačevová přivedla do kurzu svého příbuzného, plukovníka, který má svůj úřad ve městě. Posadil se ve třídě a pozorně poslouchal po celou dobu vyučování. Nerozuměl esperantu, ale slyšel otázky učitele a odvážné a dlouhé odpovědi žáků. Viděl jak se smějí, jak je učení baví a chápal co učitel říká. Plukovník je inteligentní a moderní člověk (v míru byl gymnaziálním profesorem v Kyjevě). Pochopil význam esperanta a učitelské práce.

Když Paulo Nadai skončil slovy: Ĝis revido! plukovník přistoupil k učiteli a rusky mu pogrataloval. Slečna Tkačevová přeložila význam jeho slov. Plukovník řekl: „Pane, moje mladá příbuzná mluvila hodně o esperantu a o vašem vyučování. Nevěřil jsem jí, ale teď jsem viděl tu velkou a úžasnou práci. Udělal jste zde užitečnou službu. Získal jsem na věc optimistický názor. Když teď odcházím, cítím se bohatší. Děkuji vám.“

I Paulo Nadai poděkoval vřelými jednoduchými slovy plukovníkovi za to, že navštívil kurz a poprosil ho, aby nezapoměl na jeho malou skupinku žáků a pomohl jí.

Pak plukovník ještě hovořil s žáky a odešel se svou neteří a s panem Kuratovem, který plukovníka okouzil svou osobností.

Plukovník nezapoměl na skupinku esperantistů. Nenechal si pro sebe své poznatky o práci maďarského zajatce, o jeho užitečném vyučování. Mluvil o tom se svými kolegy a s význačnými osobnostmi ve městě a výsledkem je, že náš kurz má dnes svůj velký den.

Na velkém jevišti divadla stojí lavice, černá tabule, stůl a židle. V lavici sedí žáci a na židlích významné osobnosti města: plukovník, dva gymnaziální profesori a delegát Světové esperantské organizace z Vladivostoku, pan Vonago, který sebou přinesl dopis od vojenských zajatců z tábora Perjava Rječka

s adresou Paula Nadaie. Ve velkém, krásném hledišti sedí mnoho důstojníků se svými manželkami, důležité osobnosti města, gymnazisté ze čtyř škol a mnoho vojáků. Přišli také Číňani a Korejci, ale těch není mnoho.

Publikum naslouchá úvodním slovům plukovníka, který mluví rusky. (*Zde nabízím jen krátký obsah jeho květnaté řeči*) Pojednává o tom proč a pro koho přišli tito inteligentní lidé do divadla. Nejedná se o žádnou politiku, ale o kulturní akci. Žádá publikum o pozornost, aby pochopilo, co učitel a jeho žáci budou na scéně předvádět: „Uvědomte si dámy a pánové, že tito mladí lidé patří k osmi různým národnostem. Před dvěma měsíci jeden druhému nerozuměli. Mějte na paměti, že jsou stále ve stadiu učení! Kurs je čtyřměsíční. Všimněte si jak žáci nyní bezprostředně odpovídají na otázky učitele. Tito lidé nám předvádějí kulturní činnost, která je užitečná nejen pro nás Rusy, ale pro všechny lidi v celém světě. Věnujte jim pozornost!“

Plukovníkova řeč byla publikem dobře přijata. Žáci bez ostychu bez váhání odpovídali učiteli, vyprávěli jednoduchými větami o obvyklých denních činnostech ve škole, doma, o esperantu. Ičio Pang přednesl svoji báseň a bylo patrné, jak již dobře vyslovuje souhlásku „r“.

Sunfloro seděla v publiku. Cítila hrdost na svého bratra, když mu publikum tleskalo. A když mluvil její velký *Amiko*, zavírala svoje krásné oči a její srdce silně bušilo a její obličej zbledl jako bílá lilie. Až když uslyšela aplaus publika, otevřela své černočerné oči a na tváři se jí rozlil šťastný úsměv.

Také paní Bogatirevová předvedla dobré znalosti. Publikum dobře hodnotilo odvážnou starou paní. Ernst Mayer - Němec, ale ruský voják, slečny Evženie Tkačevová a Valja Smirnovová - ruské gymnazistky, Pavel Budinka - Čech, Adrian Berariu – rumunský voják, ti všichni se bravurně předvedli. Jen nejmenší Ivan Averkiev se ostýchal, ale i on velice mladý a hezoučkový chlapec publikum nadchl. Pan Kuratov nebyl mezi žáky, seděl jen stranou v lavici.

Největší úspěch u publika měla Marja Bulská svým osobním kouzlem, bezchybnou výslovností, dlouhými odpověďmi a hlavně svým vyprávěním o zamilovaném dopise, který matka čte v jiném významu, než dcera. Pan Vonago, delegát Světové esperantské organizace Marje poblahopřál. Marja Bulská byla šťastná, přešťastná. Obrátila se s díkem na svého učitele a rusky promluvila k publiku o tom, že tuto dobrou práci odvedl on, Paul Nadai.

Pan Kuratov také promluvil rusky o učiteli, o kurzu, o souladu, jaký panuje mezi žáky různých národností a o své lásce k esperantu. Také on si získal pozornost publika.

Pan Vonago se zvedl ze své židle. Pronesl dlouhou propagační řeč o esperantu, jeho historii a užitečnosti. Mluvil také o vladivostocké esperantské skupině, kterou nyní navštěvují desítky a stovky esperantistů, kteří patří k patnácti různým národnostem. Projevil přání, aby další kurz měl ještě více žáků a poděkoval publiku za jeho zájem.

Lidé odcházeli domů, ale mnozí u vchodu nechávali svou adresu paní Bogatirevové a panu Kuratovovi.

Když učitel zůstal sám se svými žáky, gratulovali si jeden druhému. Jaky to byl pěkný den! Ode dneška jim bude esperanto ještě milejší, než dosud.

„Karaj geamikoj,“ říká Nadai a jeho slova jsou dojatá, „mi dankas al vi tion, ke vi tiel bone, tiel bele faris vian malfacilan laboron. Tio signifas multon por Esperanto en via urbo. Sed nun aŭskultu! Mi ricevis leteron de mia amiko el Pervaja Rječka. Ankaŭ li estas esperantisto kaj en sian leteron li metis parton, kiu interesos ankaŭ vin.“ *Milí přátelé, já vám děkuji, že jste tak dobře a hezky odvedli svou náročnou práci. Znamená to hodně pro esperanto ve vašem městě. Ale teď poslouchejte! Dostali jsme dopis od mého přítele z tábora Pervaja Rječka. On je také esperantista a část dopisu vás bude také zajímat.*

„Jes, ni aŭdu!“ *Ano, poslechněme si to!*

„Li skribas: Kara amiko, kun frata amo mi salutas vin. Longe mi silentis, ĉar mi ne havis tempon. Jes, mi diris la veron. En tiu ĉi militkaptejo estas malgranda teatro. Ne tia granda, kia estis nia teatro en Berezovka. Tiun ĉi teatron faris ni, la militkaptistoj. La japanaj oficiroj, la japana kolonelo, kiu estas la plej grava persono en tiu ĉi militkaptejo donacis al ni diversajn objektojn. Vi komprenas, kian nun mi havas laboron.

Vi scias, ke ne delonge mi loĝas en tiu ĉi militkaptejo. Nun mi ne estas ĉi tie kun mia nomo, sed kun nomo de tiu militkaptito, kiu sekrete foriris al laboro. Sed vi skribu al mia vera nomo. Ankaŭ la poŝtisto estas nia homo: militkaptito. La japanoj estas riĉaj, ili donas manĝaĵon diversajn, ili donas al ni homan vivon, nur ne liberon. La rusoj estas malriĉaj nun kaj ili donas nur liberon kun multaj politikaj malfacilaĵoj. Tial mi venis sekrete ĉi tien.

La japanoj estas gastamaj. Vi venu ne sekrete, kiam plaĉas al vi. Vi petu eniran paperaĵon ĉe la pordo. Kaj venu ne sola, sed kun viaj gelernantoj! Ĉi tie en nia militkaptejo estas „Esperantista kafejo“, kie tre multaj bonaj esperantistoj kunvenas kaj ili faras interesajn konversaciojn pri diversaj aferoj. Nu, venu amiko kun viaj gelernantoj! Mi kiel aktoro havas multajn bonajn amikojn interniaj japanaj oficiroj kaj ankaŭ kiel esperantisto mi havas tre bonkoran japanan kapitanon, kiu helpas al mi kaj al la militkaptitoj esperantaj.

Amike kaj frate salutas vin via Miĥaelo Ŝaroŝi.“

On píše: „Milý příteli, bratrsky tě zdravím. Dlouho jsem mlčel, protože jsem neměl čas. Ano, je to čistá pravda. V našem malém zajateckém tábře je malé divadlo. Není tak velké, jaké jsme měli v Berezovce. Divadlo tady jsme si udělali my, zajatci. Japonští důstojníci a japonský plukovník, který je zde vedoucím tábora nám poskytl různé věci. Jistě nyní chápeš – mám práci.

Víš, že v táboře nejsem dlouho. Také tady nejsem pod svým jménem, ale pod jménem zajatce, který tajně odešel na práci. Můžeš mi ale psát na moje skutečné jméno. Člověk na poště je také náš zajatec. Japonci jsou bohatí, dávají nám dostatek jídla, dá se zde lidsky žít, chybí jen svoboda. Rusové jsou nyní chudí, dávají svobodu, ale s mnoha politickými obtížemi. Proto jsem tajně přešel sem.

Japonci jsou pohostinní. Nemusíš chodit tajně, jestli nechceš. U vchodu požádej o propustku. Vezmi sebou své žáky! V táboře je „Esperantská kavárna“, kde se scházejí početní, dobří esperantisté a debatují o různých věcech. Přijď přáteli, se svými žáky! Já jako herec mám hodně přátel mezi našimi japonskými důstojníky a jako esperantista jsem přítelem japonského kapitána, který mi pomáhá a také dalším zajatcům esperantistům.

Přátelsky a bratrsky tě zdraví tvůj Michael Sarosi.

„Nu, kion vi pensas pri tio, geamikoj? Ĉu ni iru aŭ ni restu?“ *Tak přátelé, co si o tom myslíte? Půjdeme, nebo ne?*

Návrh v dopise se žákům líbil.

„Jes, ni iru! Ne estas longa distanco inter Nikolsk kaj Vladivostok. Ni estu kuraĝaj! Kiam ni iru?“ *Ano, pojĉme! Není to daleko z Nikolsku do Vladivostoku. Budĉme odvážní! Kdy půjdeme?*

„Mi ne scias. Mi proponas, ke ni pensu pri la afero, kaj dum la kunvenoj ni diru jes aŭ ne. Ĉu bone?“ řekla paní Bogatirevová. *Já nevím. Navrhuji, abychom to promyslili a při schůzkách si řekneme, jestli ano, nebo ne. Dobře?*

„Vi havas denove proponan humoron,“ *Vy už zase máte návrhovou náladu* řekl se smíchem Kuratov.

I ostatní se dali do smíchu. A v dobré náladě vycházeli z Lidového domu na různé strany.

Marja Bulská a Paul Nadai mají stejnou cestu. Také Iĉio Pang se svou sestrou jdou stejným směrem, až do míst, kde začíná čínská čtvrť.

„Sinjoro instruisto, se plaĉas al vi, mi invitas vin al la ĉina teatro. Hodiaŭ vespere venu al mi. Nia teatro estas tre interesa ankaŭ por vi, ĉar ĝi ne estas tia, kia estas la via.“ *Pane učiteli, jestli máte chuť, zvu vás do čínského divadla. Dnes večer k nám přijďte. Naše divadlo by bylo zajímavé i pro vás, je jiné než vaše.*

„Bone! Sed ĉu via patro jam estas pli sana ol antaŭ tagoj?“ *Dobře! Je ale zdraví vašeho otce lepší než před tím?*

„Ne! La kuracisto diras, ke lia malsano venas de lia maljuna koro. Li donis medikamenton al li, sed ĝi ne helpas multon.“ *Ne! Lékař říká, že nemoc způsobuje jeho staré srdce. Dal mu léky, ale ty moc nepomáhají.*

„Kaj vi, fraŭlino Sunfloro, ĉu vi jam ne estas malamikino de nia lingvo?“ *A vy, slečno Slunečnice, ještě jste stále nepřitelem našeho jazyka?*

Sunfloro – Slunečnice neodpovídá. Z celé věty rozuměla jen svoje jméno. Dívá se na svého bratra a ten jí pomáhá. Sunfloro zavírá své oči a krátce přemýšlí o odpovědi. Otvírá oči a roztomile odpovídá: „Sunflolo... amas Espelanto... bona amiko Sunflolo... jes... jes!“

Učitel vyvalil oči a Iĉio Pang se směje.

„Mi diris al ŝi, ke ŝi estas sur la vojo al Esperanto, sed ŝi neis. Nun ŝi jesas. Kiam mia amiko Koluŝ estas ĉe mi kaj ni konversacias, ŝi atente aŭskultas, demandas vortojn, kiuj restis en ŝia kapo. Tia estas mia fratino.“ *Když jsm jí řekl,*

že je na cestě k esperantu, nesouhlasila. Ale teď říká ano. Když přijde můj přítel Koluš a mluvíme spolu, ona pozorně poslouchá a pak se ptá na slova, která pochytila. Taková je moje sestra.

„Lernu la lingvon, Sunfloro!“ *Uč se jazyk, Slunečnice!* říká Nadai.

Slunečnice rozumí bez pomoci bratra. Stejně jako dřív zavře a otevře oči a řekne: „Ne!... Mi... Sunfoloro... činino!“ a ukáže na sebe. *Ne!... Já... Slunečnyce... Číňanka!*

„Sed vi estas moderna činino kiel via frato estas moderna ĉino. Ankaŭ viaj piedoj montras tion. Viaj gepatroj ne malgrandigis perforte ilin tiel, kiel tiujn de multaj ĉininoj. Vi havas modernan kapon, modernajn piedojn.“ *Ale vy jste již moderní Číňanka, stejně jako váš bratr je pokrokový Číňan. Je to vidět na vašich nohách. Vaši rodiče je násilím nezmenšovali tak jako jiným mnohým Číňankám. Vy moderně myslíte a máte moderní nohy.*

Z dlouhých vět rozuměla Sunfloro jen dvě slova – moderní Číňanka a pochopila proč se skupinka zajímala o její nohy. Krátce se zamyslela a odpověděla: „Sunfoloro modelna činino,“ – a ukázala na své nohy „Sunfoloro nemodelna činino,“ – a ukázala na své srdce.

Byla tak milá, tak krásně dětská, že Marja Bulská ji objala a políbila. Nadai a Iĉio Pang se smáli, ale ne dlouho.

To políbení Marji Bulské na ulici města, kde Číňané velmi často cítí, že je bílí nemají rádi, bylo velmi dojemné a zcela nezvyklé. Sunfloro zbledla a zůstala jako opařená. Stála a nespouštěla z Marji pohled. Jen Iĉio Pang, její bratr chápal její chování.

„Ĉu mi faris malbonon al vi, Sunfloro?“ *Udělal jsem ti něco zlého?* ptala se Marja. „Mi montris al vi, ke vi plaĉas al mi, ke mi amas vin. Pardonu, Sunfloro.“ *Chtěla jsem ti ukázat, že se mi líbiš, že tě mám ráda. Promiň!*

Slunečnice jen stojí, nic neříká a stále se na Marju dívá. Marje je do pláče.

„Nu, Iĉio Pang, diru al ŝi, ke mi kisis ŝin, ĉar ŝi estas mia malgranda ĉina fratino. Ĉu la blankaj knabinoj kaj ĉinaj knabinoj ne estas egalaj?“ *Prosím tě Iĉio Pangu, řekni jí, že jsem ji políbila, protože je moje malá čínská sestra. Cožpak bílé dívky a čínské dívky nejsou stejné?*

Bratr mluvil se sestrou a ta tiše poslouchala, ale její pohled stále ulpíval na rudém Marjině obličejí.

„Nu, Sunfloro, ĉu mi ne estas via pola fratino kaj ĉu vi ne estas mia ĉina fratino?“ *Sunfloro, cožpak nejsem tvoje polská sestra a ty nejsi moje čínská sestra?*

V krásných černých očích Slunečnice se objevily dvě malé slzy a vytryskly z očí, když přikývla hlavou.

„Jes... flatino... Sunfoloro flatino... Amiko, Iĉio Pang, flatino, bona

Espelanto.“ a uklání se podle čínské etikety na pozdrav Marji Bulské a odchází s učitelem domů.

„Ĉu mi faris malbonon al ŝi? Diru Iĉio Pang!“ *Udělal jsem jí něco špatného? Řekni Iĉio Pangu!*

„Ne, tute ne! Vi nur tuŝis ŝian koron kaj en tiu koro nun estas tia sento, kiu ne havas lingvon. Per via sola kiso vi faris el ŝi komprenohavan fratinton por mi.“ *Ne, vŭbec ne! Jen jsi se dotkla něčeho v jejím srdci, co se nedá vyjádřit slovem. Tím jediným políbením jsi z ní udělala sestru, která mě nyní bude víc chápat.*

„Sed ŝi foriris kaj mi pensas, ke...“ *Ale ona odešla a já myslím že...*

„Jes, ŝi foriris... Ĉu vi konas tiun japanan floron, kiun ankaŭ multaj el rusoj havas en tiu ĉi urbo? Ĝi havas delikatajn foliojn. Kiam vi tuŝas ilin, la folioj klinas sin kaj restas tiel dum longa momento. Nu, tia estas anakŭ mia fratino en sia koro.“ *Ano, odešla... Znáš tu japonskou květinu, kterou také hodně pěstují Rusové tady ve městě? Má jemné lístky. Když se jich dotkneš, svěsí se a zůstanou tak dlouhou chvíli. A taková je i moje sestra ve svém srdci.*

Intimní večer

Paul Nadai sedí u stolu. Jeho pozornost tĕká po čisté ruské světnici. Se zájmem se zastaví na velkých kamnech, sahajících až do stropu. Kamna jsou tak bytelná, že je sotva obejmou dva lidé. Dál sleduje svaté obrazy na zdi. Jsou již staré, čas na nich zanechal své stopy... Stěny jsou bíle natřené, nikdo by neřekl, že celý dŭm je dřevĕný. O tom svědčí jen hnĕdý strop... Nábytek je jednoduchý, ale jak bytelný! Ty židle jsou vyrobeny na sto let a stůl se zdá, že ho truhlář zamýšlel k užití na staletí. Všechno v místnosti je dojemně prosté a svědčí o chudobĕ a pracovitosti rodiny.

Na stole je bílý ubrus. Domácí ruční práce. Malé talířky. Na každém je prostá sklenice a lžička. Na větším talíři leží tmavý ruský chléb. Hospodynĕ ho pekla sama. Vlevo od místa hospodynĕ na stole stojí nejluxusnější předmĕt ruského domova: samovar. Je symbolem rodinného života. Jeho zvuk vytváří domácí intimní prostředí za dlouhých večerů, kdy celá rodina sedí kolem stolu a povídá si o uplynulém dni, nebo mlčky sní o lepších časech. Kdo nezná ruský samovar, ten nemŭže pochopit, co znamená pro ruskou rodinu. Samovar je poetická věc. Teď samovar stojí na stole, zvučí svou hudbu a čeká na hospodynĕ.

Takĕ Nadai na ni čeká. Na hospodynĕku, která ho pozvala k prostému stolu své rodiny. Pozornost Paula Nadaie už se upírala jen na dveře, dokud je neotevřela Marja Bulská.

Marja má na sobĕ slavnostní, gymnazijní uniformu. Omluvně se usmívá na svého hosta. A host si myslí: jaká je to nádherná dĕvka! Májový úsmĕv slunce, a mladé srdce zpívá ódu pánu na nebi.

„Ĉu mi longe atendigis vin?“ *Nechala jsem vás dlouho čekat?*

„Ne, estis bone resti sola en via hejmo.“ *Ne, bylo hezké být sám ve vašem domovĕ.*

„Ho, ĝi estas tre malriĉa, tute ne luksa. Mia patro estas simpla laboristo.“ *Je to tady chudĕ a vŭbec ne pohodlnĕ. Mŭj otec je obyĉejný dĕlník.*

„Mi nevidis lin. Ĉu li ne estas hejme?“ *Nevidĕl jsem ho. On není doma?*

„Tre malofte ni vidas lin. En ĉiu jaro nur unufoje, kiam li revenas al ni el Kamĉatko por unu monato. Li laboras tie en la... en la... ho, mi ne konas tiun vorton!... nu, en tiu loko, kie la homoj trovas tiun flavan ŝtonon, el kiu estas ankaŭ la fianĉina ringo.“ *Vidíme ho jen zřídka. Jednou za rok, se vrací z Kamčatky na jeden měsíc. Pracuje tam v... ve... neznám to slovo!... tedy v místě, kde lidé nacházejí ten žlutý kámen, z kterého se také dělají zásnubní prstýnky.*

„Mi komprenas. Li laboras en orminejo.“ *Rozumím. On pracuje ve zlatých dolech.*

„Jes, en la cara, nun jam ne cara orminejo. Dek unu monatojn ni estas solaj sen patro. Mia patrino ne estas tre sana kaj forta. Mi helpas al ŝi ĉe la hejma laboro kaj ĉe miaj gefratoj! Jes, mi havas gefratojn. Kvar! Jes, kvar gefratojn! Ĉu vi deziras vidi ilin?“ *Ano, v carských, nyní už ne v carských dolech. Jedenáct měsíců jsme doma sami, bez otce. Moje matka není moc zdravá a statná. Pomáhám jí s domácností a se sourozenci. Ano, já mám sourozence. Čtyři! Ano, čtyři sourozence! Přejete si je vidět?*

„Ho, jes! Tre volonte. Mi ŝatas la infanojn.“ *Ano, jistě. Mám rád děti.*

„Tion mi scias. Mi vidis vian rigardon, kiam ĝi havis patran senton. Tiam vi estis bela.“ *To já vím. Všimla jsem si vás, když jste se tvářil otcovsky. Vypadal jste hezky.*

„Kaj nun mi estas malbela. Ĉu?“ *A ted' nevypadám hezky, že?*

„Ne volu komplimenton, sinjoro. Ĉe ni la fraŭlinoj ne komplimentas por almiliti simpation.“ *Nechtějte ode mne komplimenty, pane. U nás si dívky takovým způsobem sympatie nevybojovávají.*

„Vi ne estas fraŭlino. Vi estas gimnazia lernantino. Knabino. Nur infano.“ *Vi nejste slečna. Jste gymnazistka. Dívka. Ještě dítě. (V esperantu chybí vykání, proto se vám může zdát konverzace poněkud kuriózní. V podstatě chybění vykání umožňuje rovný přístup mezi lidmi.)*

„Nur infano? Mi estas dekokjara. Tiu ĉi jaro estas mia lasta jaro en gimnazio. Jes, sinjoro! Sciu, ke mi estas fraŭlino kun multaj pensoj kaj zorgoj, kiel ĉiu knabino, kiu havas malriĉajn gepatrojn kaj multajn gefratojn... nu, ĉu vi deziras vidi ilin?“ *Jen dítě? Jsem osmnáctiletá. Tento rok je poslední, co chodím do gymnázia. Ano, pane! Abyste věděl, jsem dívka s rozhledem a s mnoha starostmi, jako každá dívka, která má chudé rodiče a mnoho sourozenců... Tak tedy, přejete si je vidět?*

„Ni iru! Kaj mi petas vian pardonon.“ *Pojďme! Prosím vás za prominutí.*

„Mi jam pardonis. Ni iru. Rigardu maldiligentajn infanojn, kiuj ludas dum tuta tago kaj vespere lernas siajn lecionojn.“ *Už jsem prominula. Pojďme. Podívejte se na děti, které si bezstarostně hrají celý den a až večer se učí své úkoly.*

Marja otevrete dvere do další místnosti. Nadai uviděl čtyři děti jak sedí u stolu, ale když uviděly hosta, postavily se a pozdravily.

„Vidu, jen ili! Ŝi estas mia fratino Orela. Tiu dormookula knabo estas mia frato Tadeusz, tiu ridbuŝa knabineto estas mia fratineto Erna kaj tiu ĉi malgranda estas la molkora Valja, kiu tre ŝatas la „grandan“ panon kun „multa“ butero. Nu, kiel ili plaĉas al vi?“ *Tak se na ně podívejte! To je moje sestra Orela. Ten chlapec s ospalýma očima je můj bratr Tadeusz, ta usměvavá dívenka je moje sestřička Erna a tahle malá je milá Valja, která má ráda „veliký“ chleba s „hodně“ máslem. Jak se vám líbí?*

„Ili estas tre ĉarmaj.“ *Jsou rozkošné.*

„Nun vi povas vidi, kiel maljuna mi estas. Mi estas la plej maljuna.“ *Ted' můžete vidět jak jsem stará. Jsem nejstarší.* A Marja vyzvala děti aby si zase sedly: „Učte se a pak hned do postele! Raz, dva tři! Orelo, co to čteš? Už jsi napsla početní úkol?“

„Ještě jsem to ani nezačala. Musíš mi pomoci. Ty to umíš.“

„Ted' ale nemám čas. Lámej si hlavu sama a tu knihu, kterou máš v ruce mi dej!“

Orela neochotně podala sestře knihu a sedla si k nesnadné početní úloze.

Nadai nerozumněl polskému hovoru, ale dával pozor jak Marja mluví a jak se chovají děti. Přesvědčil se, že Marja není jen pouhá studentka gymnázia, ale již dlouho druhou matkou sirotků. Pojem maminka se mu vryl do paměti a když ho Marja vyzvala, aby se vrátili do světnice pít čaj, řekl po dětském způsobu „ano“.

Ted' Nadai a Marja sedí spolu u stolu. Marja připravuje čaj ze samovaru a Nadai si prohlíží knihu, kterou vzala Marja od Orely: „Básně od Juliusze Slowaczka“

„Ho, tiu Orela estas ĉiam tia! Dum la tuta tago ŝi faras nenion. Ŝi nur legas, legas.“ *Ta Orela je pořád taková. Celý den nic nedělá. Ona jen čte a čte.*

„Sed belajn librojn.“ *Ale hezké knížky.*

„Nu, ne ĉiam.“ *Ale ne vždycky.*

„Sed nun ŝi legis belajn poemojn. Ankaŭ mi tre ŝatas poemojn, kiujn mi konas de tiu ĉi poeto. Mi memoras, ke la poemo „Mi malĝojas, sinjoro“ tre plaĉis al mi. Belega ĝi estas.“ *Ale dnes četla krásné básně. Mám také rád básně od tohoto básníka. Pamatuji si, že báseň „Je mi smutno, pane“ se mi moc líbila. Byla překrásná.*

„En kiu lingvo vi legis ĝin?“ *V které řeči jste ji četl?*

„En Esperanto. Anton Grabovski, la patro de la esperanta poezio tradukis ĝin.“ *V esperantu. Přeložil ji Antonín Grabowski, zakladatel esperantské poezie.*

„Ĉu vi bone rememoras pri ĝi?... Nu, diru kaj mi kontrolu la tradukon! Atendu! Mi nun serĉas la originalon. Jen mi trovis ĝin...“ *Pamatujete si ji dobře? Nu, říkejte, budu kontrolovat překlad. Počkejte! Ted' hledám původní báseň. Už jsem ji našla...*

Nadai krásně s citem přednáší překlad a Marja kontroluje.

„Ho, belegaj estas ili ambaŭ!“ *Jsou krásné obě!* ŝiká Marja nakonec.

Pak dlouho mluví spolu o polské a maďarské literatuře a také o esperantské literatuře, ve které vynikají polští autoři: Kazimír Bein, Leo Belmont, J. Wasznewsky. Samozřejmě i Rusové vynikají.

„Ho, tamen ĝi estas malriĉa,“ *Presto je jí málo.* říká Marja.

„Hodiaŭ ĝi estas malriĉa, sed ĝi estas vivopova. Atendu! Post unu – du jardekoj... Niaj verkistoj, poetoj ĉiam volas doni perfektecon al la lingvo. Iliaj verkoj instrue helpas al la bela parolo de la lingvo kaj ilia laboro ĉiam faras utilan servon por nia nova kulturo.“ *Dnes je ještě skromná, ale je životaschopná. Počkejte! Po deseti, dvaceti letech... Naši spisovatelé a básníci se snaží o dokonalost jazyka. Jejich díla napomáhají ke kutivované řeči a jejich práce odvádí užitečnou práci pro naši novou kulturu.*

„Ĉu vi vere kredas tion?“ *A vy tomu opravdu věříte?*

„Mi estas certa pri tio, ke tiu granda amo, tiu nobla laboro, kiujn multaj miloj jam donis al Esperanto, ne povas resti sen bonaj fruktoj. Hodiaŭ estas 1919, estas milita kaj revolucia tempo, sed post unu, du jardekoj... „*Jsem si tím jistý, že to nadšení a šlechetná práce, kterou již tisíce lidí daly pro esperanto, nemohou zůstat bez výsledků. Dnes je rok 1919, je válečná a revoluční doba, ale po jednom, dvou desetiletích...*

„Ho, kien vi flugas? Restu en nuna tempo. Ne pensu, ke mi ne komprenas vin. Sed nun mi pensas pri tio, ke nia societo ne havas esperantajn librojn, gazeton. Por bone lerni lingvon la homoj devas legi literaturaĵojn. Tiel ni lernas ami ankaŭ nian patran lingvon kaj tiel mi lernis ankaŭ la rusan kaj germanan lingvojn. Pensu pri tio!“ *Bože, kam letíte? Zůstaňte v současnosti. A nemyslete si, že vám nerozumím. Ale teď je třeba myslit na to, že naše skupina nemá esperantské knihy a noviny. Aby se člověk dobře naučil jazyk musí číst. Proto se také ráad vzdělávám ve svém rodném jazyce a také se učím rusky a německy. Uvědomte si to!*

„Mi jam pensis ofte pri tio.“ *Myslel jsem na to už často.*

„Kaj kion ni faru?“ *Co tedy budeme dělat?* a Marja se ptá celým svým výrazem v obličejí.

„Mi ne scias. Mi havas nur dek librojn. Akceptu ilin por societo. La komenco estas ĉiam malfacila.“ *Já nevím. Mám jen deset knih. Vezměte je pro skupinu. Každý začátek je těžký.*

„Mi dankas en la nomo de la kurso. Sed ĉu vi...“ *Děkuji za ně jménem kurzu. Ale co vy...*

„Ho, mi jam ofte legis ilin. Sed unu libreton mi retenas. Ĝi restu memoraĵo.“ *Ale já jsem je už mnohokrát přečetl. Ale jednu knížku si ponechám. Bude to vzpomínka.*

„Pri kio? Pri kiu?“ *Na co? Na koho?*

„Pri tago, kiam mi ploris kiel la infano.“ *Na den, kdy jsem plakal jako dítě.*

„Ĉu vi ne volas, aŭ ne povas rakonti al mi pri tio?“ *Nechcete, nebo nemůžete mi o tom vypravovat?*

„Se vi deziras, volonte.“ *Jestliže si přejete, rád.*

„Ho, jes, rakontu, rakontu, kara... kara – instruisto!“ *Ano, ano, vyprávějte, vyprávějte, milý... milý – učiteli!*

„En 1916 mi estis en militkaptejo en Berezovka. Estis la monato novembro aŭ decembro. La tuta tero vestis sin en blankan kostumon. Ekster la kazernoj estis granda malvarmo. En la kazernaj ĉambroj estis malbona aero. Tie ni kuŝis, rigardis al la plafono kaj nur kelkfoje ni parolis unu al la alia. Ni, hungaroj havis malbonan, tre malbonan humoron, la germanoj havis pli bonan humoron, ĉar ili ĉiutage ricevis leterojn, pakaĵojn el la malproksima hejmlando. Ilia milita poŝto estis bonega. Ni, hungaroj tre malofte ricevis kelkvortan sciigon de niaj gepatroj, edzino, fianĉino kaj gefiloj. Kial? Mi ne scias. Sed estis tiel. Ankaŭ nun estas tiel. La lastan leteron de mia patrino mi ricevis en februaro de 1917.

Foje la poŝtisto venis al mi. Li donis sciigon pri pakaĵo. Mia koro forte batis. Pakaĵo el la hejmo! Pensu, kion ĝi signifas por tiaj orfaj homoj, kiel ni estas. Mi iris, ne, mi kuris al poŝtoficejo. Mi ricevis la pakaĵon. Sur ĝi estis la manskribo de mia kara patrino. Vi ne povas imagi al vi, kion mi sentis en tiuj dek minutoj, dum kiuj mi rekuris al mia kazerno kaj tie... tie mi trovis nur grandan ŝtonon, malpuran soldatpanon en la pakaĵo kaj paperon kun rusa skribo: „La pakaĵo alvenis tia al la rusa poŝto“. Kiu forprenis tion, kion la patrino amo volis doni al mi, mi ne scias. Ĉu la hungara aŭ rusa milita poŝto? Egale!

Pasis kelkaj tagoj, unu semajno kaj nia poŝtisto denove venis al mi. „Jen, sciigo pri pakaĵo“ – li diris. Mi pensis pri malbona soldata humoraĵo kaj mi ne volis iri al la poŝtoficejo, sed la bona homo du-trifoje diris, ke mi iru, ĉar ĝi estas granda pakaĵo.

Nu, mi iris kaj mi prenis la pakaĵon. Ĝi venis el Ĝenevo. La Universala Esperanto Asocio sendis al mi. Ho, libroj! Esperantaj libroj! Eĉ hungaraj libroj ni ne povas ricevi, ĉar la rusa cenzuro metas ilin en la fajron. La cenzuristoj ne scias la hungaran lingvon.

En la kazerno miaj amikoj scivole rigardis la pakaĵon. Mi malpakis ĝin. Mi trovis belajn librojn kaj alian pakaĵon, kiun la franca poŝto sendis al Ĝenevo. Ankaŭ ĝin mi malfermis kaj mi trovis varman veŝton, pipon, tabakon, ĉokoladon, cigaredojn, du bonajn ŝuojn, diversajn objektojn utilajn por soldato, unu esperantlingvan Biblion kaj unu leteron. Mi rigardis la pakaĵon, sed mi ne vidis ĝin. Iaj larmoj malhelpis. Mi ploris kiel infano. Kial?... Atendu momenton!

V roce 1916 jsem byl v zajateckém táboře Berezovka. Bylo to v listopadu nebo v prosinci. Úplně všechno bylo pokryto bíle sněhem. Mimo kasárna byla velká zima. V zajateckých místnostech bylo dusno. Leželi jsme tam a dívali jsme se na strop a jen málo jsme mezi sebou mluvili. Zvláště my Maďaři jsme to těžko snášeli. Němci měli daleko lepší náladu, denně dostávali dopisy a balíčky ze své daleké vlasti. Jejich válečná pošta fungovala výborně. My jsme jen velmi zřídka dostali sdělení o několika slovech od rodičů, manželek, snoubenek a dětí. Proč?

Já nevím. Ale bylo to tak. I teď je to stejné. Poslední dopis od mé matky jsem dostal v únoru 1917.

Jednou přišel pošťák za mnou do kasáren a dal mi oznámení o zásilce na moje jméno. Srdce se mi rozbušilo. Balík z domova! Jen si pomyslete, co to znamená pro ty osamělé lidi bez domova, jako jsme my. Šel jsem, ne, já jsem letěl na poštu. Dostal jsem balík. Na něm byla napsána adresa maminčinou rukou. Nedovedete si představit, jak jsem byl rozrušen těch deset minut, než jsem doběhl s balíkem na ubytovnu a tam... tam jsem v balíku našel jen velký kámen, špinavý komisárek a ruský napsané sdělení: „Balík došel v takovém stavu na ruský poštovní úřad.“ Kdo vzal to, co tam vložila ruka mojí maminky, to já nevím. Maďarská nebo ruská pošta? To je jedno!

Přešlo pár dní, týden a zase přišel za mnou pošťák: „Tady je oznámení o zásilce,“ řekl. Napadlo mě, že to je jen špatný vojenský žert a na poštu jsem nechtěl jít, ale ten dobrý člověk opakoval dvakrát, třikrát ať jdu, protože ten balík je velký.

Šel jsem tedy a balík jsem přinesl. Přišel ze Ženevy. Vypravila ho na mou adresu Světová Esperantská Asociace. Knihy! Byly to esperantské knihy! My jsme nemohli dostat ani maďarské knihy, protože ruská cenzura je hned házela do ohně. Cenzoři neznali maďarský jazyk.

Moji kamarádi v kasárnách se zvědavě dívali na balík. Rozbalil jsem ho a tam bylo deset krásných knih a ještě další balíček, který francouzská pošta poslala do Ženevy. Také ten jsem rozbalil a našel jsem tam teplou vestu, dýmku, tabák, cigarety, čokoládu, pár dobrých bot, samé užitečné věci pro vojáka, také bibli psanou esperantem a dopis. Díval jsem se na ty věci, ale neviděl jsem je. Slzy mi to nedovolily. Plakal jsem jako dítě. Proč?... Počkejte okamžik!

Nadai vynadal z kapsy několik dopisů a hledal v nich.

„Jen la letero! Aŭskultu! „Kara amiko, aŭ malamiko(?), mi legis vian nomon en gazeto ESPERANTO kaj nun mi scias, ke vi estas militkaptito en Ruslando. Mi pensis pri vi kaj pri nia amika korespondado antaŭ la milito. Mi sendas al vi tion, kion malriĉa franca soldato povas sendi al soldato. Akceptu kaj restu sana! Via Alfred Pitois, nun infanteria kaporalo en la...“ Tady je ten dopis! Poslouchejte! „Milý příteli, nebo nepříteli(?), četl jsem tvoje jméno v časopise ESPERANTO a tak vím, že jsi zajatcem v Rusku. Myslil jsem na tebe a na naše dopisování před válkou. Posílám ti jenom to, co může poslat chudý francouzský voják vojákovi. Přijmi to a buď zdrav! Tvůj Alfred Pitois, nyní desátník u pěchoty v ... „ Datum, místo a název regimentu francouzská cenzura začárala silnou modrou tužkou.

„Jen la historio! Ĝi estas vera de la unua vorto ĝis la lasta... Tial mi deziras reteni tiun unu libron, esperantan Biblion.“ To je ten příběh! Je pravdivý od prvního do posledního slova... Proto si chci ponechat tu jednu knihu, esperantskou bibli.

V místnosti zůstalo dlouho ticho. Marja se neodvažovala ho přerušit. Nadai se ponořil do svých vzpomínek. Až po dlouhých minutách na sebe pohlédli. V očích obou se zračily stejné pocity, vřelé, lidské pochopení.

Na stole se spojily dvě ruce. Samovar zvučel. Učitel a žačka si byli blízcí. Nemluvili o tom, ale to dlouhé mlčení o tom vypovídalo.

Ve Vladivostoku

Několik členů kurzu přijelo ranním vlakem z Nikolska do Vladivostoku. Na nádraží je čekal pan Vonago a Sarosi, z japonského zajateckého tábora. První držel vysoko malou esperantskou vlaječku a druhý pobíhal podél vagónů a hledal svého přítele Nadaie. Hned ho našel, protože i Marja Bulská měla podobnou vlaječku a mávala s ní oknem z kupé, kde seděl Nadai, Kuratov, Valja Smirnovová, Eugenie Tkačevová a paní Bogatirevová.

Po vzájemném pozdravení zamířili na hlavní mětskou ulici. Jsou zde vysoké domy, mnoho obchodů, ale město nemá evropský charakter, je východní. V přístavu je mnoho lodí, které nehnutě odpočívají a čekají na nalodění, nebo vyloďení zboží. Jsou tam i velké válečné lodi u břehu a němě mlčí.

Nadai, který poprvé uviděl moře, se zastavil a díval se.

„La maro estas tre interesa. Rigardu, Marja, de tie ĉi ni povas vidi tutan havenon *Ora korno* kaj tie jam ankaŭ la liberan maron. Ĝi estas belega! Ĉu ne?“
Moře je velmi zajímavé. Podívejte, Marjo, odtud je vidět celý přístav Zlatý roh a tam už je volné moře. Je to nádherné! Že?

„Mi malŝatas tiun ĉi maron kaj mi antaŭsentas, ke mi malamos ĝin.“
Nemám to moře ráda a dokonce si myslím, že ho nenávidím.

„Kial? Mi trovas ĝin belega.“ *Proč, mě se zdá krásné.*

„Jes, ĝi estas belega, sed tre senkora. Ĝi disigos nin por ĉiam.“ *Ano, je krásné, ale kruté. Navždy nás rozdělí.*

„Sed la maro estas samtempe vojo por retrovi la malproksiman amikon.“
Ale moře je současně také cesta, kterou je možno se vrátit ke vzdálenému příteli.

„Ĉu vi kredas tion? Ho, vi granda optimisto!“ *Vy tomu věříte? To jste velký optimista!*

„Jes, mi volas kredi tion, vi malgranda pesimistino.“ *Ano, chci tomu věřit, vy malá pesimistko.*

Pan Vonago se svým návrhem přerušil tento smutný rozhovor dvou přátel:
„Gesinjoroj, mi invitas vin unue al hejmo de la Vladivostoka Esperanto Societo. Tie ni matenmanĝos, ĉar ĝi estas mia oficejo. Vi scias, ke mi estas urba notario kaj mi havas oficialan laboron, sed mi liberigos min por hodiaŭ. Mi havas helpnotarion en la oficejo. Ankaŭ li estas nia malnova samideano. Poste ni veturos per automobilo al Pervaja Rjeĉka, al la militkaptejo. Ĉu bone?“ *Přátelé, zvu vás do střediska Vladivostocké esperantské asociace. Tam se nasnídáme, je to v mém úřadě. Víte, jsem městský notář a středisko je v mé kanceláři, ale na dnešek jsem se uvolnil. V úřadě mám pomocného notáře a ten je také starý přítel*

našeho jazyka. Potom pojedeme autem do zajateckého tábora v Pervaja Rječka. Dobře?

Skupinka se pohnula určeným směrem a za chvíli již všichni byli v notářově kanceláři.

„Bonvolu veni en la bibliotekan ĉambron! Ĝi estas nia kunvenejo. Tie estos pli agrable,“ *Raĉte do knihovny. Tam se scházíme. Je to tam příjemnější.* a pan Vonago přívětivě otvírá dveře.

Zde bylo hodně knih. Na zdi mezi dvěma zelenými prapory visel portrét doktora Ludvíka Zamenhofa, autora esperanta. Pod obrazem viselo několik zasklených dopisů, které Zamenhof napsal Vladivostocké esperantské asociaci. Na stole leželo připravené pohoštění, ale to byla proza, slyšet bylo poezii: z gramofonu se ozývala esperantská hymna... To starý, plešatý pán vítal s příjemným úsměvem hosty.

„Bonvenon, karaj samideanoj! Mi estas la sekretario de la societo. Bonvolu altablighi!“ *Vítám vás přátelé, jsem sekretář asociace. Raĉte ke stolu!*

Hosté ale zůstávají stát a naslouchají hymně: „En la mondon venis nova sento...“ *Do světa přišla nová myšlenka...* Krásná melodie, Nadai ji nikdy neslyšel. Je to hymna, kterou složil švédský komponista. Znal ji ještě jen málo esperantistů a nemá pochodový rytmus.

Když dozněla hudba, posadili se hosté s hostiteli ke stolu. Začalo veselé povídání esperantem o esperantu a o esperantském hnutí, o jeho historii, o prvních ruských pionýrech jazyka, které znal pan notář Vonago a sekretář asociace. Mluvil také o Zamenhofovi, kterého znal z Prvního světového kongresu v Boulogne sur Mer ve Francii v roce 1905 a ukazoval fotografie z dalších kongresů, kterých s zúčastnil.

„La unua kongreso estas neforgesebla memoraĵo por mi, kaj por tiuj, kiuj povis vidi tion, kion mi vidis. Ho, kiom da ĝojo, kia kortuŝa harmonia sento! La nuna esperantista generacio jam havas fruktojn kaj la postaj esperantistoj jam praktike utiligos la lingvon en ĉiutaga vivo. Ili ne povas prezenti al si tiun senton, kiun havis ni, la unuaj pioniroj, al kiuj la carismo longe malsimpatias kaj kiujn la homoj mokis, eĉ kelkfoje insultis pro la idealista laboro. Mi konas kelkajn samideanojn, kiujn la oficiala malkompreno pri nia afero, devigis veni al Siberion. Poste ĉio pliboniĝis, sed ili restis ĉi tie. Jes, karaj geamikoj, nia afero jam havas martirojn kaj ĝi havos eble eĉ pli, sed tio ne gravas. Ni venkis la unuan malfacilaĵojn kaj Boulogne sur Mer estis nia unua festotago kaj venos multaj festotagoj post la labortagoj. Intertempe ni devas labori, eĉ batali por doni utilan servon al la tuta homaro.“ *První světový kongres byl nezapomenutelný pro mne a pro ty, kteří mohli vidět to, co jsem viděl já. Tolik radosti, takový harmonický dojemný soulad! Současná esperantská generace již sklídila naše plody a příští generace již prakticky použije jazyk v každodenním životě. Ani si nebude schopna představit ten pocit, který jsme měli my, pionýři, kteří byli carismu nesympatičtí a kterým se lidé posmívali a někdy i nadávali kvůli jejich idealismu. Zním několik esperantistů, kteří byli úřady vypovězeni na Sibiř. Pak*

se vše poněkud zlepšilo, ale ti lidé již zde zůstali. Ano, milí přátelé, naše věc má již své mučedníky a bude jich asi mít ještě více, ale to není tolik důležité. První obtíže jsme zvládli a kongres v Boulogne sur Mer byl naším prvním svátkem. Po další práci přijdou další svátky. Mezitím musíme pracovat, i bojovat, abychom mohli poskytnout užitečnou službu lidstvu.

Hosté se vážně dívali na dobrosrdečnou tvář pana Vonaga, který byl mezi prvními, kteří s nadšením nezištně pracovali pro uskutečnění jednoho z nejkrásnějších snů lidstva.

„Vi konis la Majstron persone. Ĉu ne, sinjoro? Parolu pri li! Mi havas de li nur unu poŝtkarton, kiun mi ricevis antaŭ la milito.“ řekl Nadai. *Vy jste znal Mistra osobně. Je to pravda, pane? Vyprávějte o něm! Já mám od něj jen pohlednici, kterou jsem získal před válkou.*

„Zamenhof, nia Majstro,“ a Vonago ukázal na jeho portrét, „naskiĝis la 15-an de decembro en 1859. Li estis plej modesta genia homo de sia tempo. Sed li estis ankaŭ unu el la plej kuraĝaj, ĉar li kuraĝis ne nur sonĝi, sed ankaŭ paroli pri sia sonĝo kaj fari realaĵon el ĝi. Memoru pri tio, ke li havis malagrablajn ecojn en la pensmaniero de la carismo; li estis judo kaj pola patrioto... Kaj tamen li kuraĝis kaj tamen li prenis al si novan nepardoneblan sonĝon esti homo, kiu vidas homfraton en ĉiu homo kaj kiu en siaj faroj estis pli kristana ol multaj kristanoj. Lia kormalsano mortigis lin. Tiel devis silentiĝi por ĉiam la batoj de tiu koro, kiu ne povis elteni plu la dolorojn, kiuj vekis en li penson, ke li vane oferis sian tutan vivon por la homaro. La 17-an de aprilo en 1917 li foriris el inter ni. Sed li eraris. Li ne faris vanan oferon. La homoj komprenos lin kaj lian grandan verkon.“ *Zamenhof, náš Mistr, se narodil 15. prosince 1859. Ve své době byl nejskromějším geniálním člověkem. Ale on byl také jedním z nejodvážnějších, protože on nejen snil, ale také o svém snu mluvil a uskutečnil ho. Uvědomte si, že z pohledu vládnoucího carismu měl velmi nevýhodnou pozici: byl Žid a polský vlastenec... A přesto se odvážil snít neodpuštělný sen: být člověkem, který vidí v každém člověku svého bratra. Zamenhof byl ve svých činech křesťanštější víc, než kterýkoliv křesťan. Zabíla ho jeho srdeční nemoc. Jeho srdce umlklo, nemohlo již vydržet tolik bolestí, které v něm vzbuzovaly myšlenky, že marně obětoval celý svůj život pro blaho lidstva. Dne 17. dubna 1917 odešel od nás navždy. Ale mýlil se, jestliže si myslel, že jeho práce byla marná. Lidé pochopí jeho velké dílo.*

Po snídani pan Vonago a sekretář ukázali hostům svou esperantskou knihovnu, která obsahovala snad všechny knihy předválečné esperantské literatury. Sekretář ještě přehrál dvě gramofonové desky s názvem „Básně“, které přednášel Devjatnin – jeden z prvních esperantských básníků. Hosté byli v příjemné náladě. Návštěva Vladivostoku měla báječný počátek.

Dole čekala dvě velká auta. Jedno s ruským řidičem, druhé s japonským vojákem, nízké postavy v důstojnické uniformě japonského válečného loďstva, který s příjemným úsměvem zval hosty dovnitř.

„Li estas kapitano Oba. Li servas sur la milita ŝipo „Hi-Zen“, kiun vi povas vidi tie en la haveno.“ říká Sarosi Nadaiovi. „Li ofte vizitas niajn kunvenojn en la militkaptejo. Rigardu, li havas la esperantan signon sur sia uniformo. Li estas tre, tre bona homo. Sed poste vi vidos, kia homo li estas.“ *To je kapitán Oba. Slouží na válečné lodi „Hi-Zen“, můžeš ji vidět tam v přístavu. On často navštěvuje naše schůzky v zajateckém táboře. Podívejte, má esperantský odznak na své uniformě. Je to opravdu dobrý člověk. Však uvidíte, jak je dobrý.*

Auta jela rychle po cestě mezi horami do zajateckého tábora Pervaja Rječka. Velká kasárna stála na kopci obehnána dřevěnou zdí. U jejich vrat stáli japonští vojáci. Po vojensku zdravili hosty a prohlíželi propustky. Pak otevřeli vrata a auta vjela a zastavila u zajatecké „Esperantské kavárny“.

Bylo zde hodně lidí. Samí muži a vojáci. Měli různé uniformy, i civilní šaty. Přišli se podívat na hosty - ženy, skutečné ženy v zajateckém táboře! Krásné dívky, dokonce *skutečné* dívky! Ne takové, jako v zajateckém divadle v parukách a kostýmech, kde hrají muži pro iluzi přihlížejících. Dívky pochopily, že tento zájem vzbudily svou přítomností a na zvědavé oči odpovídají okouzlujícím úsměvem.

„Nu, mi ne dezirus longe resti inter tiom da viroj.“ *Tedy, nepřála bych si dlouho zůstat mezi tolika muži.*“ říká paní Bogatirevová panu Kuratovovi.

„Mi pensas, ke ankaŭ ili ne dezirus vian longan restadon,“ *Myslím, že ani oni by si nepřáli váš dlouhý pobyt,* směje se Kuratov svému žertu.

„Mi dankas por la komplimento. Vi, vi, maljunega juna koro!“ *Zdvořile děkuji. Vy, vy, přestárlé mladé srdce!* ale hned se paní Bogatirevová přátelsky směje na pana Kuratova.

Velký hlouček zdejších esperantistů stojí před kavárnou. Zpívá se esperantská hymna podle nové melodie. Jeden pak vítá hosty. Nejsou zde hosté jen z Nikolska Ussurijska, ale je zde také plukovník české legie, esperantista z Francie, dva z Anglie a jeden ze Spojených států amerických. Pak teprve hosté vcházejí dovnitř.

Kavárna je prostá místnost s dlouhými stoly, čtyřmi lavicemi a několika židlemi. Ne pro všechny je místo k sezení. Na zdích jsou nástěnky s esperantskými novinkami. Také tam visí zelený prapor a různé obrazy. Na stolech jsou esperantské časopisy, které sem každý měsíc pan Vonago dodává. Nejzajímavější na stole je „Verda stelo“, *Zelená hvězda*, to není žádná hvězda, ale měsíčník zajatců. Tento jeden pouhý exemplář vydávají nejlepší esperantisté ze zajatců. Píší text a vylepšují ho obrázky. Přejde čas a tyto časopisy budou výbornými objekty pro esperantské muzeum, až přijde čas, kdy vznikne mezinárodní, velké muzeum mezinárodního jazyka.

Také jsou zde knihy, ale ty jdou z ruky do ruky. Jediný výtisk díla Julia Baghyho „Li kaj Ŝi“ „*On a Ona*“ je již úplně špinavý a listy z něj vypadávají. Němečtí esperantisté mají výborný slovník a učebnice. Maďaři, kteří neumí

německy, používají slovník ručně přepsaný od těch, kdo německy rozumí. Mají již dva. Jeden vlastní Sarosi.

Za veselého povídání se přináší káva a pečivo. Šálky vyrobili zajatci z plechovek od konzerv, ale káva je opravdová, ne taková jakou zajatci vyrábějí z černého chleba nad ohněm v ruských kasárnách. Nálada je opravdu srdečná.

„Gesinjoroj, dekkvin diversaj nacioj sidas kune en paca harmonio, ĉi tie,“ *Dámy a pánové, patnáct národností tady sedí v míru*, říká japonský kapitán Oba. „Ĉu ne estas bele, ĉu ne estas esperdone?“ *Není to krásné, není to nadějně?*

„Ho, jes! Vivu Esperanto!“ křičí všichni. *Ano, ano! Ať žije esperanto!*

„Malgranda insulo. La insulo de la Espero en la oceano de la homa malespero,“ *Malý ostrůvek. Ostrov Naděje v oceánu beznaděje*, říká Jozef Mihalik - Maďar.

„Sed de tiaj malgrandaj insuloj nova forto kaj freŝa energio iros por labori post la fino de la milito,“ *Ale z takových malých ostrůvků po válce bude vyvěrat síla a čerstvá energie*, prohlašuje Zinner - Rakušan.

„Ni estas la praktikaj pacifistoj, kiuj ne nur deziras la pacon, sed laboras por ĝi,“ *Jsme pacifisté, kteří si nejen přejí mír, ale něco pro to dělají*, prohlašuje Francouz.

„Per amo, per vera homamo ni deziras fari harmonian kunlaboron inter la nacioj,“ *Přátelstvím, skutečným lidským přátelstvím si přejeme vytvořit spolupráci mezi národy*, dodává český plukovník.

Každý přidává větu k programu pro budoucnost. Sarosi zpívá několik ze svých melodií, které složil na slova J.B.

Starý Kuratov dojatými slovy děkuje zajatcům za milé přijetí a hezký den, který připravili mladým esperantistům a jemu, který bude musit brzy předat svůj zelený prapor do mladých silnějších rukou. Na konec své řeči zvedá pahýl své pravé ruky a slavnostně žádá: „Gesamideanoj, fratoj, fratinoj en la homa familio, ni donu nian honoran vorton, ke per vera kaj paca kulturlaboro ni malhelpos tion, kio faras el la homoj ŝakalojn. Ĉiu laŭ sia povo kaj talento laboru por vera homa kompreno, por la paca evoluo. Mi restos ĝis la lasta minuto sub la verda standardo.“ *Přátelé, bratři, sestry, jsme jedna lidská rodina, slibme si, že opravdovou a nenásilnou osvětou zabráníme tomu, co dělá z lidí vlky, každý podle svých možností a schopností pracujme pro opravdové porozumění mezi lidmi, pro mírový vývoj. Já zůstanu až do poslední minuty pod zelenou vlajkou.*

Tento okamžik je dojemně slavnostní. Tito vojáci, kteří hleděli ne jednou do tváře smrti a kteří již tolik roků bezmocně trpí, nyní vyslovují bolestně sladkou myšlenku: porozumění lidem celého světa.

„Ni restos fidelaj! Ni laboros! Vivu nia lingvo kaj la memoro de nia Majstro!“ *Zůstaneme věrni! Budeme pracovat! Ať žije náš jazyk a náš Mistr!*

A znova zazněla hymna, zpívaná srdcem.

„Ho, ĉio, ĉio estas tiel bela, tiel bona, ke mi ne povos longe elteni sen ploro,“ *Všetchno je tak krásné, tak dobré, sotva udržím pláč*, říká paní

Bogatirevová, „kaj vi sinjoro Kuratov, vi estas junega maljuna koro.“ *a vy, pane Kuratove jste velice mladé, staré srdce.*

„Nu, nu, vi denove komplimentas.“ *No, no, už zase komplimenty.*

„Ne! Tio ne estas komplimento.“ *Ne! To není kompliment.*

V tom okamžiku přistoupil jeden voják s talířem pečiva k paní Bogatirevové.

„Bonvolu preni sinjorino. Bonegaj kukoj. La ĉefkuiristo de la oficira kuirejo faris ilin.“ *Račte si vzít paní. Výborné koláče. Pekl je vrchní kuchař důstojnické kuchyně.*

„Ho, volonte! Mi havas apetiton por ĝi.“ *Ale ráda! Mám na ně chuť.*

„Sinjorino Bogatireva ĉiam havas apetiton kaj proponon.“ *Paní Bogatirevová má vždycky chuť a nějaký nápad.*

„Vere, nun mi rememoras, ke mi volis proponi, se estus eble, montru al ni la ĉambrojn, kie vi, la militkaptitoj loĝas. Mi neniam vidis kazernon interne, nur ekstere.“ *Máte pravdu, teď si vzpomínám, že jsem chtěla navrhnout, jestli je to možné, abyste nám ukázali místnosti, kde vy zajatci bydlíte. Nikdy jsem neviděla kasárna uvnitř, jen zvenku.*

„Nu, kion mi diris? Proponon ŝi ĉiam havas.“ *No, co jsem říkal? Ta má vždycky nějaký nápad.*

„Volonte, kaj tre facile ni povas realigi vian deziron. Estis en la programo, ke post la kafeja kunveno ni montros al la gastoj la internon de la kazernoj kaj ni vizitos ankaŭ la hospitalan domon, kie unu el niaj tre bonaj samideanoj nun kuŝas malsana.“ *Ale ano, vaše přání vám můžeme snadno splnit. V programu bylo, že po posezení v kavárně si hosté prohlédnou kasárna a také navštíví nemocnici, kde jeden z našich esperantistů leží nemocný.*

„Ĉu li estas grave malsana?“ *Je vážně nemocný?*

„Verdire, ni ne havas multe da espero pri lia reiro al la hejmlando.“ *Pravděpodobně. Nemáme mnoho naděje na jeho návrat domů.*

„Ho, la malfeliĉa homo! Ĉu ni ĉiuj vizitos lin?“ *Nešťastný člověk! Půjdeme k němu všichni?*

„Nur tiu, kiu deziras. Tiu vizito certe tre ĝojigos lin.“ *Jen ti, kteří chtějí. Návštěva ho jistě potěší.*

„Mi tre volus viziti lin,“ *Velmi si přeji ho navštívit*, ŝekl pan Kuratov.

„Kaj ankaŭ mi,“ *A já také*, dodala paní Bogatirevová.

Po chvíli se začali hosté zvedat, aby si šli prohlédnout kasárna. Ženy jsou smutné z toho co vidí, ale Nadai myslí na podzemní, špinavá kasárna v Trockoje, kde během jedné zimy více než osm tisíc zajatců z devatenácti tisíc zemřelo a jejich mrtvoly byly ponechány dlouhé měsíce na mrazu za kasárnami. On zde viděl čisto a dobré podmínky k životu. Opravdu, Japonci se lidsky starají o své zajatce, které převzali od Rusů.

Návštěva v nemocnici byla krátká. Nemocný měl velkou radost. Tiskl ruce všem, kteří přišli. S velikou nadějí, že se uzdraví vyprávěl, že po svém návratu bude pracovat ze všech sil jen pro esperanto, protože za nejkrásnější dny

svého života může děkovat jen tomuto jazyku a esperantistům. Hodně mluvil o Životě, ale na výrazu jeho bledého obličeje již byly neklamné známky blízkého konce. Všichni mluvili s nemocným, jen pan Kuratov mlčel. Jeho oči se vrátily k již vzdálenému obrazu. Silně stiskl ruku nemocnému a rychle opustil místnost.

Před nemocnicí již čekaly oba automobily, aby hosty odvezly do města. Rozloučení je méně okázalé a je přátelštější, než bylo přivítání při příchodu. Paní Bogatirevová zvala všechny na návštěvu do Nikolsk Ussurijska. Zajatci děkovali, ale bylo vidět, že by si přáli, aby na návštěvu již neměli čas. Mysleli jen na jedno místo, kam si přáli odejít: domů, do daleké vlasti.

Auta zastavila v přístavu na břehu, kde kotvila japonská válečná loď. Kapitán Oba poprosil společnost, aby byla jeho hosty na palubě. Všechny to potěšilo. Vidět takovou loď je zajímavé. Loď nebyla už nová. V Rusko-japonské válce patřila ruské armádě a byla Japonci potopena. Po válce ji Japonci vyzvedli a opravili.

V kapitánské kajutě opět hosty čekal prostřený stůl s japonským jídlem a saké. Námořníci obsluhovali u stolu. Nejdříve obsloužili muže, teprve pak ženy podle japonské etikety.

Při veselé konverzaci před odchodem kapitán Oba vyjmul ze skříňky krabičku a položil ji na stůl.

„Gesinjoroj,“ *Dámy a pánové* řekl, „mi vidas, ke vi ne havas esperantajn insignojn. En via urbo vi ne povas aĉeti. Akceptu de mi donacon por via grupo. En la skatolo estas kelkdekoj da belaj verdaj steloj.“ *Vidím, že nemáte esperantské odznaky. U vás se nedají koupit. Přijměte ode mne dárek pro vaši skupinu. V krabičce je několik desítek pěkných, zelených hvězd.*

„Ni dankas sinjoro kapitano, sed ni estas nur dek du.“ *Děkujeme vám pane kapitáne, ale nás je jen dvanáct.*

„Ne grave! Sed ne restos tiom. Via grupo estos granda kaj ĝi havos multajn novajn membrojn... Sinjoro Vonago parolis al mi pri via bela propaganda mateno. La propagando devas havi monon. Akceptu tiun malgrandan sumon por via propaganda kaso. Mi estas ne riĉa oficiro. Pli multe mi ne povas doni, sed tion mi donas bonkore.“ *To není důležité. Však to tak nezůstane navždy. Vaše skupina se rozroste, budete mít nové členy... Pan Vonago mi vyprávěl o vašem pěkném propagačním matiné. Na propagaci jsou potřeba peníze. Přijměte ode mne malou sumu do vaší pokladny. Nejsem příliš bohatý, víc nemohu dát, ale co vám dávám, dávám z upřímného srdce.*

Kuratov nechtěl peníze přijmout, ale když i pan Vonago naléhal, poděkoval kapitánovi za jeho pomoc jménem skupiny.

Kapitán Oba již nemohl opustit loď a proto u večerního vlaku volal „Ĝis revido!“ jen pan Vonago a jeho bělovalsý pomocník, který ještě hostům předal velký balík.

„La donaco de nia societo al nova societo en Nikols Ussurijsk. 35-40 libroj, el kiuj nia biblioteko havis du aŭ pli da ekzempleroj kaj multe da malnovaj gazetoj tre diversaj el la tuta mondo. Ili bone servos en la propagando.“

Dárek naší skupiny pro vaši novou v Nikolsk Ussurijsku. 35-40 knížek, kterých měla naše knihovna po dvou i více a hodně různých starých časopisů z celého světa. Dobře vám poslouží při propagaci.

Vlak se pohnul. Dvě zelené vlaječky, jedna na peronu, druhá v okně vlaku zaválaly na pozdrav. A vlak jede, zrychluje. Svítící lampy města se ztrácejí. Vlak jede do tmy, ale naší skupince hřejí světýlka v srdci a v tom světle znovu vidí ty obličej, tak příjemné a milé, které viděli dnes poprvé a možná naposledy ve svém životě.

V šeru kupé Marja vzala do ruky Nadaiovu ruku a políbila ji. Nadai s nepochopením a ve velkých rozpacích hleděl na Marju.

„Kion vi faras? Vere mi... „ *Co to děláte? Já opravdu...*

„Ankaŭ mi volis danki al vi pro la donaco.“ *Chtěla jsem taky vám poděkovat za dárek.*

„Sed mi donacis al vi nenion kaj se eĉ mi donacus... „ *Já jsem vám ale nic nedal a kdybych dal...*

„Jes, vi donacis multon al mi. Vi instruis al mi tiu ĉi lingvon, vi instruis senti profunde ĝian spiriton kaj vi donacis al mi kredon... „ *Ano, daroval jste mi hodně. Naučil jste mě tento jazyk, naučil jste mě pocítit jeho hloubku, jeho duši, daroval jste mi víru...*

„Sed Marja, ne estu tiel infana!“ *Ale Marjo, nebud'te tak dětinská!*

„Ĉu infana? Mi estas tre virina kaj mi devas havi tiun kredon, kiun vi ĉiuj havas. Pensu, amiko, pri tio, ke mi havas kvar gefratojn... kvar gefratojn malgrandajn kaj tre malsanan patrinon kaj pensu pri la maro... pri tiu maro, kiu disigos nin por ĉiam... jes, por ĉiam.“ *Já dětinská? Jsem velmi dospělá a potřebuji mít víru, jako každý. Jen pomysli, příteli, mám čtyři sourozence... čtyři malé sourozence a velmi nemocnou matku a myslí na moře... na to moře, které nás navždy rozdělí... ano, navždy.*

„Ho, Marja!“

„Silentu! ... Mi ne estos malgaja. Ni havas saman vojon, saman senton... kaj ne forgesu vian stultan lernantinon.“ *Mlčte! ... Já nebudu smutná. Máme společnou cestu, stejný cíl... a nezapomeňte na svoji hloupou žákyni.*

„Ne, ne, Marja! Neniam!“ *Ne, ne, Marjo! Nikdy!*

„Neniam... neniam... neniam...“ vlak jede a jede do tmavé noci.

Pohádka Iĉio Panga

Návštěva ve Vladivostoku a časté vyprávění o ní posilovalo chuť a nadšení členů pro další schůzky. Dostávali nápady jak udělat schůzky zábavnější a příjemnější. Byly vidět pokroky. Žáci přednášeli básně, vyprávěli anekdoty, předváděli divadelní dialogy a společně zpívali. Nadai přinesl několik nápěvů s sebou z Vladivostoku. Skupina již měla svou vlastní písničku: Nova Sento, salutas kore vin ni kune...

Pro nedělní schůzky pracuje fantazie Ičio Panga na plné obrátky. Ten miluje tyto nedělní schůzky. Nedávno přednášel Nadai báseň, kterou přeložil jeho krajan, doktor K. Kalocsay, z maďarštiny. Báseň se objevila ve velkém esperantském časopise a ten výtisk viděl Nadai na stole v „Esperantské kavárně“ v zajateckém táboře. Ičio se o básně velmi zajímal a byl nadšen, když Nadai také s nadšením mluvil o této básni, o pravidlech v poezii a o různých formách citových vyjádření a o talentovaných mistrech, kteří již nyní dokáží mistrně používat nový jazyk.

„La lingvo estas muzika instrumento de la homaj sentoj,“ *Jazyk je hudební nástroj pro lidské city* řekl Nadai, „la perfekteco de la lingvo dependas de la artista perfekteco de ĝiaj uzantoj. Ĉion oni povas esprimi per nia lingvo, sed ne ĉiu povas uzi egale arte la muzikan instrumenton. En Esperanto la vortoj havas sentmuzikon same, kiel en aliaj lingvoj, ĉar homaj sentoj nutras ĝian lingvan evoluon.“ *dokonalost jazyka je závislá na umělecké dokonalosti jeho uživatelů. Naším jazykem se dá vyjádřit všechno, ale ne každý dokáže stejně virtuózně hrát na hudební nástroj. V esperantu obsahují slova citový náboj stejně, jako jiné jazyky, protože lidské city živí vývoj jazyka.*

Ičio Pang měl na paměti Nadaiova slova a snažil se je uplatnit: Vše se dá vyjádřit esperantem! Opravdu? Probudit city, nadhodit myšlenky, kreslit obrazy. Také imitovat různé zvuky? Ičio Pang o tom přemýšlí, když poslouchá hudbu a zpěv čínských umělců z divadla vedle jejich domu. Pokouší se zpívat se zpěváky a hledá podobná slova v esperantu. Podivné čínské zvuky postupně dostávají novou formu v novém jazyce. Tyhle pokusy, tohle pohrávání Ičio Panga baví.

Petr Koluš sedí u stolu v čínském občůdku, ale nesleduje svého čínského přítele. Má na práci něco příjemnějšího: učí Slunečnici. Ta sice nemá takový jazykový talent jako její bratr, ale její nadšení je stejné. Když její *Amiko* mluví, poslouchá velmi pozorně, ale dnes je roztržitá. Její přítel sedí na sudu sušených ryb a ona stojí vedle něj. Oba tak jsou stejně velcí. Ano, stejně velcí, dvě hlavy jsou tak velmi blízko vedle sebe! Slunečnice nemůže udržet smích.

„Ĉu vi ne atentas, Sunfloro?“ *Ty nedáváš pozor?*

„Sunflolo atentas.“

„Bone! Legu denove la frazon!“ *Dobře, přečti znova větu!*

„Jes...“ a Slunečnice dlouho hledá očima a prstíkem větu a nenalézá ji.

„Mi ne scias. Kie?“ *Já nevím. Kde je?*

„Kion mi diris? Vi ne atentis.“ *Co jsem říkal? Nedávala jsi pozor.*

„Amiko kolelas?“ *Amiko se lozlobil?*

„Ne! Mi ne koleras... kaj lernu jam tiun malfeliĉan sonon „r“. Ankaŭ Ičio lernis ĝin.“ *Ne! Nezlobím se... a už se konečně nauč to nešťastné „r“, Ičio se ho také naučil.*

„Amiko kolelas.“

„Amiko ne kolerras...“ a Koluš se srdečně rozesmál a vzal Slunečnici za ruku. Jaká malá ruka to byla! Její obě ruce se vejdou do jeho jedné. Koluš by si

přál jí říci něco hezkého, něco neobyčejného, ale něco velmi podivného mu zastaví řeč. Dlaň Slunečnice je úplně červená.

„Kio estas tio?“ *Co to je?* ptá se zaraženě.

„Manplato.“ *Dlaň.*

„Mi scias. Sed kial ĝi estas tiel ruĝa?“ *Já vím. Ale proč ji máš takovou červenou?*

„Sunflogo falis ĝin luĝa pel papelo luĝa.“ *Sunflogo si to udělala červeným papírem.*

„Sed kial, Sunflogo, vi faris ĝin ruĝa?“ *Ale proč ses, Slunečnice načervenila?*

„Sunflogo voli viziti teatlo. Eleganta ĉina vilino falas manplato luĝa, jes.“ *Sunflogo chce jít do divadla. Klásná čínská žena si ploto načelvení luce. Ano.*

„Ho, tiel malbeligi vian belan maneton! Malsaĝe!“ *Proč si špiníš svoji krásnou ruku? To je hloupé!*

Slunečnice se dívá na Koluše, pak na svoje ruce a za chvíli se smutně zeptá: „Ĉu al Amiko ne plaĉas luĝa manplato de Sunflogo?“ *Amiko, ty máš nelad moje červené luce?*

„Ne tre,“ *Moc ne* odpovídá Koluš upřímně, „sed tio estas ĉina etiketo.“ *ale je to podle čínské etikety.*“

A pokračují v učení, ale Slunečnice už úplně zratila pozornost a Koluš ji nechce trápit. Slunečnice se odplížila do vedlejší místnosti. Iĉio Pang stále ještě stojí u okna a pobrukuje si nějakou podivnou melodii.

„Iĉio, ĉu vi deziras fariĝi kantisto en la teatro?“ *Iĉio, nechceš ty se stát zpěvákem v divadle?*

„Atendu! ... pomp pomp pomp ĉin ĉin pomp aoio ieao sise sosi ... atendu, tuj mi estos preta, amiko,“ *počkej, hned budu hotový* a Iĉio Pang zpívá dál.

„Mi ne komprenas.“ *Nerozumín.*

„Negrave! Tuj mi estos preta.“ *Nevadí! Já budu hned hotov.*

To hned trvalo ještě celou čtvrhodinku, ale pak Iĉio radostně vykřikl: „Aŭskultu, Amiko!“ *Poslouchej!* A Iĉio začal předvádět své dílo, na čínskou melodii.

Pomp´, pomp´, pomp´,
pluma pomp´,
ĉin´, ĉin´, ĉin´,
kaj ĉinin´
sana sentas sin sen sun´
en la lula lum´de l´ lun´

Lin gonglango longe logas

ĉin´ ĉininon al si vokas.

Ton´ gonga

son´ longa...

Ĉinon ĉenas la ĉinin',
pip' opia kaj la ĝin'.

„Nu, kiel plaĉas al vi, Amiko?“ *Nu, jak se ti to líbí, Amiko?*

„Nu, interesa ĉina kanto ĝi estas, sed eĉ unu vorton mi ne komprenas.“
No, je to zajímavá čínská písnička, ale nerozumím ani slovo.

„Ĉu vere ne?“ *Opravdu ne?* a Iĉio Pang se dlouho a hlasitě smál. „Mi kantis esperantlingve.“ *Zpíval jsem esperantem.*

„Ĉu?“ *Opravdu?*

„Jes! Mi imitis la sonojn de la ĉina lingvo kaj muziko per Esperanto. Via nekompreno montras, ke nia instruisto estas prava. Per nia lingvo oni povas fari ĉion. Mi donis iluzion al vi pri tio, pri kio mi volis: pri la ĉina lingvo.“ *Ano! Vložil jsem zvuky čínského jazyka v hudbě do esperanta. To, žes to nepochopil ukazuje, že náš učitel měl pravdu. Esperantem jde dělat všechno. Vytvořil jsem ti to, co jsem chtěl: iluzi čínštiny.*

V té chvíli se vrátila Slunečnice a beze slova se postavila vedle Koluše. Dlouho se mu dívala do očí a pak mu náhle ukázala svoje dlaně.

„Ĉu al Amiko plaĉas tiel?“ *Plíteli se to líbí takhle?*

Její dlaně byly úplně čisté. Červeň byla pryč. Kolušovi se zdálo, jakoby mu ty malé ručky hladily jeho srdce.

„Kisinde belaj ili estas nun, Sunfloro. Ili similas... ili similas... eh, mi ne estas poeto, sed mi diras al vi, ke ili estas tre belaj... Tamen mi pensas, ke vi estas ĉinino kaj en teatro la aliaj ĉininoj same...“ *Jsou k zulíbání, jak jsou krásné, Slunečnice. Jsou jako... jako... eh, nejsem básník, ale řeknu ti, že jsou nádherné, velmi krásné... Ale přesto si myslím, že ty jsi Číňanka a v divadle ostatní ženy...*

„Nun mi ne pensas pri ili.“ *Ted' na ně nemyslím.*

„Sed vi devus pensi pri ili.“ *Ale ty na ně měla myslet.*

„Ĉu Amiko venos en la teatlo?“ *Půjde Amiko také do divadla?*

„Mi ne komprenas teatraĵon en via teatro. Foje mi estis tie kun nia amiko Nadai. Ankaŭ li komprenis nenion.“ *Já nechápu co se odehrává na scéně vašeho divadla. Jednou jsem tam byl s naším přítelem Nadaiem. On také ničemu nerozuměl.*

„Venu Amiko! Mi dilos al vi, kio signifas la ludo de la aktoloj.“ *Pojd' Amiko. Budu ti vyplávět, co znamená hla helců.*“

Iĉio Pang, který dosud stál stranou a pozoroval dvojici, se náhle vmísil do hovoru a přidal se k prosbě své sestry.

„Venu, Amiko! Por faciligi la aferon al vi mi rakontos jam nun la enhavon de la teatraĵo.“ *Pojd' Amiko! Abys pochopil lépe celou věc, budu ti ted' vyprávět obsah hry.*

„Venu! Sunflogo dezilas, ke la Amiko venu.“ *Pojd'! Slunečnice si pleje, aby Amiko šel.* A její ruka pohládila Kolušovo rameno.

„Nu, bone! Sed la enhavon...“ *Dobře, ale obsah...*

„Tuj mi rakontos al vi. Eksidu ambaŭ! Ni havas tempon.“ *Hned ti to budu vyprávět. Posad'te se oba! Máme čas.*

Koluš se posadil na sud. Slunečnice se posadila na stůl. Iĉio Pang si přinesl nízkou stoličku. Zamyslel se a několikrát se na dvojici podíval.

„Amiko, vi devas scii, ke niaj teatraĵoj ofte havas pli ol cent aktojn kaj oni ludas ilin dum semajnoj. Mi ne scias, kiu parto estos hodiaŭ, tial mi rakontos la fabelon de la tuta teatraĵo. Eŭropanoj malofte komprenas nian arton, ĉar ĝi estas plena de simboloj. Do, aŭskultu!“ *Amiko, musíš vědět, že naše divadelní hry mají často víc než sto částí a celá hra se hraje celé týdny. Nevím, kterou část budou hrát dnes a proto budu vyprávět obsah celé hry. Evropané zřídka rozumějí našemu umění, které je plné symbolů. Tedy, poslouchej!*

„Antaŭ multaj cent jaroj vivis principino. La principino de fabelo ĉiam estas belega. Nia principino ne apartenis al la belulinoj. Kripla ŝi ne estis, sed centoble plibela knabino troviĝis eĉ en dometo de la simpla kamparano. La principino ne sciis pri tio.

Haroj de principino estis nek nigraj, nek brunaj, sed sunblondaj. La kombistino de la principino diris al siaj koleginoj: -Ŝiaj haroj similas al lino kaj estas tiel akraj, ke ili vundas miajn fingrojn.- La kombistino havis tre delikatajn fingretojn.

Ŝiaj okuloj estis rondaj kaj markoloraj. Tiaj strangaj okuloj ne decas al vera ĉina principino. Ŝia nazo estis iom tro pinta, ŝia buŝo iom tro larĝa, ŝiaj vangoj iom tro ruĝaj kaj ŝia haŭto iom tro rozkolora por vidi en ŝi ĉinan belulinon. Nu, ŝi neniel taŭgis por la gusto de la ĉinaj principinoj, kiuj de tempo al tempo venis al palaco de ŝia patro.

La maljuna princo multe malĝojis. Li ne povis kompreni, kial la dioj tiel severe punas lin. Li ĉiam estis pia. Li ne forprenis de la popolo pli ol la antaŭaj princoj, kaj li ne senkapigis pli el sia servistaro ol la antaŭaj mastroj kaj tamen... Jes, la dioj koleras je li. Sed ankaŭ li ekkoleris je ili. Li decidis korekti la fuŝlaboron de la kapricaj dioj.

Li kunvokis la plej famajn magiistojn de la lando, li akceptis la plej lertajn majstrojn de la plibeliga arto el malproksimaj landoj. Nokte kaj tage kun siaj mandarenoj kaj pastroj li cerbumis, legis dikajn skribaĵojn el antikvaj tempoj. La magiistoj kaj plibeligistoj venis, eksperimentis, poste ili konfesis, ke ilia arto estas senpova. La mandarenoj kaj saĝuloj konstatis, ke la antikvaj skribaĵoj scias pri nenio simila al la afero de la principino.

Sed la principino sciis nenion pri sia malbeleco. Eĉ kontraŭe! Ŝi estis tre fiera pri sia eksterordinara beleco. Kompreneble, ĉar ŝia patro malpermesis paroli pri tio. Li ordonis tuj senkapigi tiun, kiu forgesus pri la etiketa mensogo en ĉeesto de la principino. Ĉiu homo havis ŝtoneton sub la lango por memori sin pri la mortodanĝero.

De mateno ĝis vespero nia principino rigardis sin en la arĝenta spegulo, en la senmova lageto de la parko. Ŝi pensis, ke la birdoj kantas pri ŝi kaj eĉ la suno pli gaje brilas, kiam ĝi povas vidi ŝin. Ŝi estis feliĉega. Dum ŝia patro sekrete

malbenis diojn, ŝi samtempe dankis ilin pro ilia favoro. Nur tion ŝi ne komprenis, ke principidoj venas, foriras, ĉiu diras belajn komplimentojn, sed neniu el ili deziras edzinigi ŝin. –Veŝajne mi estas tro bela por vekigi kuraĝon el ili!- ŝi pensis, sed kiam jaro post jaro pasis, ŝi komencis malami sian belecon.

Ankaŭ la maljuna princo komprenis, ke batali kontraŭ dioj estas neeble. Li malgaje pensis pri la sorto de sia sola filino.

Okazis, ke fine la principido ekveturis per ŝipo. Ĉu por rigardi fremdajn landojn, ĉu por almiliti per sia beleco - edzon, neniu sciis.

Kiam ŝia ŝipo forlasis la propran landon kaj alproksima urbo, kun sia servistaro ŝi ekiris por promeni. Survoje la homoj haltis kaj rigardis ŝin, balancis la kapon. Baldaŭ diskuris la famo, ke la plej malbela ĉina principido venis en la landon. Ju pli longe ŝi promenis, des pli multe da homoj akompanis ŝin. La principido estis tre feliĉa kaj fiera.

-Jen mia beleco jam almilitas admiron!- ŝi diris al sia servistino.

-Jes, via eksterordinara beleco, principidino Moŝto!- la servistino komplimentis kaj sekrete ridis pri ŝia blindeco.

Sur la vojo, inter la homoj straris malgranda ĉarma knabeto. Li ne prenis sian rigardon for de la principido, kiu rimarkis la infanan miron en liaj okuloj. Ĝi tre plaĉis al ŝi. Kun rideto ŝi paŝis al la knabeto.

-Kial vi rigardas min tiel, infano?-

-Ĉar vi estas tiel... ho, kiel malbela vi estas!-

La sincereco de la infano paligis la servistaron de la principido, kiu subite ekkoleris kaj ordonis al unu el siaj soldatoj: -La knabo impertinente mensogis. Senkapigu lin!-

La soldato tuj levis sian larĝan glavon, sed la maljuna mandareno, kiu akompanis la principidon dum ŝia vojaĝo, haltigis lian manon.

-Haltu! Principidino Moŝto, ni estas en fremda lando. Ĉi tie ne via patro, sed alia princo havas la senkapigan rajton.-

-Nu, bone! Ni iru al tiu princo, sed la kapon de tiu mensogulo mi deziras havi.-

-Principidino, mi petas pardonon por la knabeto. Infano ne scias, kion li diras.- parolis la bonkora mandareno.

-Egale! Ni iru tuj al la princo!-

-Estus pli bone ne iri, sed reveni al nia ŝipo.-

-Mi volas, mi volas, mi volas!- kriis la principido tre kolere.

Kion fari? Ŝi estis principido kaj la servistaro devis obei al ŝi. La mandareno kondukis la knabeton, kiu apenaŭ komprenis la kaŭzon de la principidino kolero. Granda homamaso iris post ili.

La fremda princo, kun etiketo, deca al la altranga gastino, akceptis kaj demandis ŝin pri ŝia deziro.

-Princo, en via lando unu el viaj subuloj ofendis min. Mi deziras lian kapon.-

-Kiu ofendis vin, principidino?-

-Tiu ĉi impertinenta knabo.-

-Kion li faris?-

-Li mensogis. Li diris, ke mi estas tiel... ho, kiel malbela mi estas!-

La princo estis maljuna, bonkora kaj tre saĝa. Lia popolo amis lin kaj volonte servis al li. Nun li metis sian manon sur la kapon de la knabeto kaj rigardis al la okuloj de la kolerruĝa principidino.

-Rigardu, principidino, kiel belan kaj saĝan kapeton li havas!-

-Egale! Li mensogis kaj ofendis min, Mi volas lian kapon.-

La princo iom pensadis kaj poste li instrue respondis.

-Princino, ĉu vi ne scias, ke la buŝo de la infano ĉiam diras la veron?-

Pro la nova ofendo la principidino jen paliĝis, jen ruĝiĝis. Ŝi volis kribi, bati, sed ŝi estis vera principidino, kiu ne imitas konduton de la servistinoj kaj tiel ŝi fiere levis sian kapon.

-Nun mi revenos al mia patro kaj li donos al vi instruon pri la verdiro. Estu milito! Ne unu, sed multajn kapojn mi deziras. Ankaŭ vian!-

La maljuna princo bonkore ridetis kaj kvazaŭ patre rigardis al ŝi.

-Principidino, mi ne diras, ke vi estas malbela. Beleco estas afero de gusto kaj de kutimo. Sed mi diras, ke vi estas maldanka al la mondo. Jes! La mondo per mensogo plidolĉigis vian vivon, forigis tiun doloron de vi, kiun la vero ofte donas al la homoj. Vi povus esti eĉ la plej bela el la belulinoj, sed koron vi ne havas. Mi esperas, ke via patro ne militos pro mensogo kaj se tamen jes, estu milito! Ni defendos la veron, kiun buŝo de infano diris.-

La fiera principidino senvorte kun sia servistaro reiris al la ŝipo kaj ek al la hejmo. Kiam ŝia patro eksciis, kio okazis, li fariĝis kolerega. Li prenis sian larĝan glavon kaj tranĉis la tablon per sola bato, kvazaŭ ĝi estus la korpo de la najbara princo. Kion fari? Estu milito! La soldatoj armis sin, mandarenoj iris kaj revenis inter la du malamikaj princaj palacoj.

Dume la principidino ne montris sin. Ŝi ploris tage, ŝi ploris nokte, ŝi ploregis unu semajnon, sed poste ŝi komprenis, kion la fremda princo diris: -Vi estas maldanka al la mondo, kiu dolĉigis vian vivon per mensogeto pro bonkoreco.- Ŝi komprenis kaj hontis pri sia kaprica kolero.

En la lasta momento, kiam la soldatoj jam estis pretaj por iri al la batalo, ŝi kuris al sia patro.

-Patro, kion vi volas fari? - ŝi demandis laŭte. Ĉiu povis aŭdi ŝiajn vortojn. -Ĉu militon? Ne faru! Haltigu la marŝon! La dioj ne helpas viajn armilojn, ĉar vi deziras defendi mensogon. Via blinda amo al mi tenis ankaŭ min en longa blindeco. Sed nun mi vidas kaj... kaj mi ne deziras vivi plu en mensogoj. Mi estas tia, kia min faris volo de la dioj. Ili scias kial?!-

Ŝiaj vortoj tre plaĉis al la mandarenoj, al la soldatoj, al la popolo, sed ne plaĉis al la princo mem, tamen ŝi tiom multe kaj tiel kortuŝe petis lin, ke fine li cedis al ŝi kaj rezignis pri la milito. La soldatoj „vivu“is, la mandarenoj konstatis, ke ŝi estas la unua saĝa virino, kiun ili vidis en la mondo kaj multaj el la popolo diris, ke ŝi ŝajnis eĉ bela, kiam ŝi tiel kuraĝe parolis.

Pasis semajno. La fremda princo vane atendis batalpreta la malamikon. Kiam li eksciis la kaŭzon, li multe pensis. Li pensis unu tagon, li pensis du tagojn, li pensis semajnon kaj fine li diris al sia filo, la juna princido: -Iru kaj edzinigu ŝin.-

-Sed ŝi estas tiel malbela, kvazaŭ ŝi ne estus eĉ ĉinino.-

-Eble vi pravas kaj ŝi ne estas vera ĉinino, sed, filo, mi diras al vi, ŝi plibeliĝos, certe ŝi plibeliĝos.-

La princo estis obeema filo. Kun brila servistaro li vizitis la patron de la principino. Kiam la maljuna princo aŭdis pri la deziro de la gasto, li tre ĝojis kaj vere paciĝis. Sed la principino ne volis konsenti.

-Princido, mi ne komprenas vin. Vi povus elekti el cent belaj principinoj. Kial vi venas al mi? Se nur por obei al la deziro de via saĝa patro, tuj reiru en paco. Mi ne volas malfeliĉigi vin. Nur tiu edzinigu min, kiu havas simpatian al mi, kiu naskiĝis malbela pro kaprico de la dioj.-

Kiam la principino diris tion, la princido vidis ŝin pli bela ol en la unuaj momentoj kaj ŝiaj vortoj vekis en li simpatian.

-Mi elektas laŭ mia deziro,- li respondis delikate. -Konsentu! Ni estu geedzoj!-

Kaj pasis multaj jaroj. La juna princido fariĝis princo de la lando kaj la principino fariĝis patrino de malgrandaj princidoj kaj principinoj. Ili vivis feliĉaj.

Foje, kiam la princo rememoris pri sia patro, li diris al sia edzino: -Ho, mia patro estis tre saĝa homo, kiu ĉiam diris la veron.-

-Kion li diris?-

-Li diris, ke vi plibeliĝos. Nu, jen! Mi povas diri, ke la dioj neniam kreis pli belan principinon ol vi, mia edzinetino, patrino de miaj infanoj.-

La principino feliĉe ridetis.

-Ĉu vi vere pensas tion?-

-Mi ne pensas, sed sentas tion. Vi estas la plej bela en la tuta mondo.-

Jen la fabelo pri la malbela principino... kaj la fabelo de nia teatraĵo,“
skončil Iĉio Pang své vyprávění.

Před mnoha sty lety žila jedna princezna. Princezny v pohádkách jsou vždycky krásné. Ale tahle princezna k nim nepatřila. Nebyla sice tělesně postižená, ale stokrát krásnější byla i prostá dívka v chatrči nějakého venkovana. Princezna však o tom nevěděla.

Její vlasy nebyly ani černé, ani hnědé, ale blond. Její kadeřnice říkala, že princezniny vlasy jsou jako len a jsou tak ostré, že když princeznu češe, o její vlasy si poraní prsty. Kadeřnice měla prstíky velmi jemné.

Princezna měla oči kulaté a jejich barva byla barvou moře. Takové podivné oči se vůbec nehodily pro opravdovou čínskou princeznu. Její nos trochu příliš špičatý a její ústa trochu příliš široká, její tváře trochu příliš červené a její pokožka příliš růžová na to, aby se mohlo jen pomyslet na čínskou

krasavici. Prostě princezna vůbec neodpovídala ideálu krásy čínských princezen, které by se líbily princům, kteří čas od času přicházeli ke královskému dvoru.

Starý král by smutný, velice smutný. Nemohl pochopit, proč ho bohové tak přísně trestají. Vždyť byl vždy zbožný. Vždyť svému lidu nebral víc, než předchozí králové a nestínal své služebnictvo víc než jeho předchůdci a přesto... Ano, bohové se na něho zlobí. Král se rozhodl napravit to, co způsobili bohové jeho dceři.

Svolal nejznámější kouzelníky ze země a pozval nejzručnější mistry zkrášlovače z dalekých zemí. Ve dne v noci se svými mandaríny a kněžími přemýšlel a četl ve starých spisech. Kouzelníci a zkrášlovači přišli, dělali své pokusy, ale potom museli přiznat, že jejich umění je bezmocné. Mandaríni a mudrci konstatovali, že ve starých spisech nenašli nic, co by mohlo princezně pomoci.

Ale princezna vůbec nevěděla, že je ošklivá. Naopak! Byla velice pyšná na svou vyjímečnou krásu. Pochopitelně, protože její otec zakázal všem o tom mluvit. Prikázal hned stít toho, kdo by zapomněl na lež podle etikety v přítomnosti princezny. Proto každý u dvora nosil pod jazykem kamínek, aby si stále uvědomoval smrtelné nebezpečí.

Od rána do večera se naše princezna prohlížela ve stříbrném zrcadle, nebo ve studánce v parku. Myslela si, že ptáci zpívají o její kráse a že i slunce veseleji svítí, když ji vidí. Byla přestastná. Její otec zlořečil bohům a ona současně jim děkovala za jejich přízeň. Jen to ji zaráželo, že princové přichází a zase odchází, pronáší nádherné komplimenty, ale žádný z nich neprojevuje přání se s ní oženit.

-Asi jsem příliš krásná, aby dostali odvahu se vyjádřit,- myslila si, ale když rok po roce plynul, začínala svou krásu nenávidět.

Také starý král poznal, že bojovat proti bohům se nedá. Smutně přemýšlel a osudu své jediné dcery.

Stalo se, že se jednou princezna vydala na cestu lodí. Zdali si chtěla prohlédnout cizí země, nebo si někde vybojovat svou krásou prince, nikdo nevěděl.

Když loď opustila zemi a přistála u břehu dalekého města, vyšla princezna se svým doprovodem se projít. Lidé se zastavovali, dívali se za princeznou a kroutili hlavami. Po městě se rozneslo, že přijela ta nejošklivější čínská princezna. Čím déle se procházela, tím více lidí se scházelo, aby se na ni podívali. Princezna byla šťastná a pyšná.

-Moje krása vyvolala obdiv,- řekla princezna komorné.

-Ano, vaše neobyčejná krása, vaše jasnosti,- a skrytě se posmívala princeznušně slepotě.

Na cestě mezi lidmi stál malý, hezký chlapec. Upřeně se na princeznu díval a ta si všimla jeho údivu v očích. Chlapec se jí líbil. S úsměvem k němu přistoupila.

-Proč se na mne tak díváš, dítě?-

-Protože jste tak... jste tak ošklivá!-

Upřímnost dítěte zděsila služebnictvo a princeznu rozčílila. Ta nařídila jednomu ze svých vojáků: -Chlapec drze lže. Setněte ho!-

Voják okamžitě zvedl svůj široký meč, ale starý mandarín, který princeznu doprovázel, zadržel jeho ruku.

-Zadrž! Vaše jasnosti, jsme v cizí zemi. Zde nevládne váš otec, zde má právo stínat jiný král.-

-Tedy dobře! Půjdeme ke zdejšímu králi, ale hlavu toho lháře chci mít.-

-Princezno, prosím o milost pro chlapce. Dítě neví co říká,- domlouval princezně dobrosrdečně mandarín.

-Ne, jdeme hned ke králi!-

-Lépe by bylo nechodit, raději se vrátíme na loď.-

-Ne ,ne ,ne,“ křičela princezna a rozčileně se rozeběhla.

Co dělat? Ona byla princezna a služebnictvo musí poslouchat. Mandarín vedl chlapce, který nechápal příčinu princeznina rozčilení. Dav lidí se sbíhal za nimi.

Cizí král přijal princeznu se všemi poctami, které jí náležely a zeptal se na její přání.

-Králi, v tvé zemi jeden z tvých poddaných mě urazil. Žádám jeho hlavu!-

-Kdo tě urazil princezno?-

-Tento drzý chlapec.-

-Co udělal?-

-Lhal. Řekl, že jsem tak... tak hodně ošklivá, že jsem.-

Král byl starý, dobrosrdečný a velmi moudrý. Jeho lid ho miloval a ochotně mu sloužil. Král položil svou ruku na chlapcovu hlavu a podíval se do rozčilených očí princezny.

-Podívej, princezno, jakou krásnou a moudrou hlavičku má ten chlapec!-

-To je jedno! Lhal a urazil mě. Chci jeho hlavu.-

Král trochu zapřemýšlel a potom řekl: -Princezno, zda-li víte, že dětská ústa vždy říkají pravdu?-

Pro novou urážku princezna střídavě bledla a rudla. Chtělo se jí křičet, bít okolo sebe, ale ona byla skutečná princezna, která nenapodobuje chování služek a proto hrdě zvedla hlavu.

-Nyní se vrátím ke svému otci a on vám dá lekci. Bude válka! Ne jednu hlavu, ale mnoho hlav chci a také tvou!-

Starý král se dobrotivě usmál a otcovsky se na ni podíval.

-Princezno, já jsem neřekl, že jsi ošklivá. Krása je věcí vkusu a zvyku. A já ti říkám, že ty sama jsi nevděčná světu. Ano! Svět ti lží osladil život, odstranil tu bolest, kterou pravda dává lidem. Ty, i kdybys byla nekrásnější ze všech, stejně jsi bez srdce. Doufám, že tvůj otec nepovede válku kvůli lži a jestliže ano, ať tedy válka vypukne! Budeme bránit pravdu, z úst dítěte.-

Hrdá princezna se beze slova vrátila na svou loď, aby hned odjela domů. Když se její otec dověděl co se přihodilo, velice se rozzlobil. Popadl svůj široký meč a jedním máchnutím rozsekl stůl, jako by to byl sousední král. Co se dá dělat? Bude válka! Vojáci se začali ozbrojovat. Mandaríni běhali s depešemi od královského paláce k paláci sousedního krále a zpět.

Princeznu nebylo vidět. Plakala den. Proplakala celou noc, celý týden, ale pak pochopila, co jí starý sousední král řekl: - Jsi nevděčná světu, který ti osladil tvůj osud lží z dobrého srdce.- Pochopila a zastyděla se za svou vrtošivou zlost.

V poslední chvíli, když už vojáci byli připravení jít do bitvy, běžela princezna ke svému otci.

-Otče, co chceš dělat- volala hlasitě. Každý to mohl slyšet. -Válku? To nedělej! Zastav vojáky! Bohové nepožehnají tvé zbraně, protože nebudou pomáhat lži. Tvoje slepá láska i mne dlouho držela ve slepotě. Ale teď vše vím... a nepřeji si žít ve lži. Jsem taková z vůle bohů. Oni vědí proč?!-

Její slova s radostí přijímali mandaríni, vojáci a lid, ale ne král. Princezna ho velmi a velmi dojemně prosila, že konečně couvl a válku zrušil. Vojáci jásali. Mandaríni prohlásili, že princezna je první moudrá žena na světě a mezi lidmi se říkalo, že se zdála krásná, když tak odvážně vystoupila proti otci.

Uplynul týden. Cizí král marně čekal, připravený k obraně. Když se dověděl co se stalo, dlouho přemýšlel. Přemýšlel den, dva dny, týden, pak řekl svému synovi, mladému princi: -Jdi a ožeň se s ní!-

-Ale vždyť je tak ošklivá, jako by ani nebyla Číňanka.-

-Možná máš pravdu a ona není opravdová Číňanka, ale můj synu, říkám ti, ona zkrásní, určitě zkrásní.-

Princ byl poslušný syn. Se svým skvělým doprovodem navštívil otce princezny. Když starý král uslyšel o přání svého hosta, velmi se zaradoval a uklidnil. Princezna však se sňatkem nesouhlasila.

-Princi, nechápu tě. Mohl by sis vybrat ze sta krásných princezen. Proč přicházíš za mnou? Jestli přicházíš jen na přání svého moudrého otce jako poslušný syn, hned se v míru vrať domů. Já tě nechci udělat nesťastným. Vezmu si jen toho, kterému budu sympatická, i když jsem se narodila ošklivá z rozmaru bohů.-

Když princezna tohle řekla, uviděl ji princ jinak, lepší a hezčí a její slova v něm probudila sympatie.

-Vybral jsem si podle svého vlastního přání,- řekl velice jemně, -dej souhlas, budme maželi!-

Uplynulo mnoho let. Mladý princ se stal králem země a princezna matkou malých princů a princezen. A žili šťastně.

Jednou, když král vzpomínal na svého otce, řekl své manželce: -Můj otec byl velmi moudrý muž, který vždycky měl pravdu.-

-Co řekl?-

-Řekl, že zkrásníš. A vidíš! Mohu říci, že bohové nikdy nestvořili tak krásnou královnu jako jsi ty, moje manželka, matka mých dětí.-

Královna se šťastně usmála.

-Vážně si to myslíš?-

-Nemyslím, vím to. Jsi nejkrásnější v celém světě.-

„Tre interesa fabelo,“ *Velmi zajímavá pohádka* říká Koluš a pokyvuje hlavou.

„Jes, intelesa... tle... tle...“ a Slunečnice neví proč, ale její hlas je velmi tichý.

Je po divadelním představení. Sourozenci odpočívají. Popravdě jen Ičio leží klidně. Slunečnice myslí na něco, čemu nerozumí. Už dříve se na to chtěla zeptat bratra, ale nebyla příležitost a také neměla odvalu. Teď jí tma dodává odvalu a to je ta pravá příležitost.

„Ičio, proč jsi lhal?“

„Já že jsem lhal? Kdy?“

„Dnes večer jsi vyprávěl pohádku, ale ta nebyla obsahem divadelní hry.“

Bratr odpověděl až po chvíli.

„Nikdo nezná cesty Života. Myslel jsem na to, že by ses jednou mohla stát takovou ošklivou princeznou.“

„Já? Nerozumím ti.“

„Vnější krása je věc názoru, vkusu a zvyku. Tady u nás, kde jsou tisíce dívek ti podobných, jsi hezká a krásná podle zdejšího vkusu, ale pomysli na to, kdybys jednou byla mezi mnoha tisíci, kterým se vůbec nepodobáš. Pak podle vkusu a zvyklostí těch tisíců se budeš zdát ošklivá, i když tvoje vnitřní krása bude bez poskvrnky.“

Po dlouhé chvíli Slunečnice opět oslovila svého bratra: „Já nechápu, proč mi to říkáš.“

„Řekl jsem jen, možná se jednou staneš tou ošklivou princeznou a jestli bys chtěla získat srdce svého prince, musíš mu ukázat svou vnitřní krásu.“

Až po dlouhém přemýšlení Slunečnice znovu oslovila bratra: „Jestli myslíš na Amika, to se mýlíš. On nikdy nemluvil o takových věcech. On mě nemiluje tak... tak“

„A ty, ty jsi o tom mluvila?“

„Co si myslíš?!“

„Podívejme, jeden ani druhý o tom nemluví, ale třetí vidí to, o čem ti dva mlčí.“

„Zapomínáš na to, že jsem Číňanka,“ energicky protestuje Slunečnice.

„Ne já, ty sama jsi na to zapoměla.“

„Já? Jak?“

„Kvůli jednomu Amikovu slovu jsi sis šla umýt ruce. Styděla jsi se za čínský zvyk, protože se mu to nelíbilo.“

„Taková hloupost,“ říká Slunečnice, ale cítí, že má bratr pravdu, „to nic neznamená, to byla maličkost.“

„Náš otec je velmi moudrý a jednou mi řekl: -Synu, šťastný, nebo nešťastný život člověka se skládá z tisíce maličností-.“

Z Marjina deníku

Vánoční večer 1919.

Bílá, bílá, všechno je bílé. Příroda, domy ulice, cesty i v lidech je bílý, klidný pocit. Jen v mém srdci je ohnivě rudý žár a pláč. Ještě včera byl v mém nitru klid a pocit míru, ale dnes se všechno ve mně vzpouzí proti životu, proti osudu a proti budoucím slzám a bolesti. Nevím, kdy přijde ten den, zda již zítra nebo za měsíc, za rok... Je to stejné! Jako by ten den byl stále za dveřmi.

Včera... Včerejší den byl krásný a večer nádherný. Včera nás navštívil On. Říkám nás, protože pro mou nemocnou matku přivedl nejlepšího lékaře ze zajateckého tábora. Lékař dlouho zůstal v matčině pokoji. Řekl mi pak: „Nemocné srdce a nervy ji unavily.“ Unavené srdce! Jistě! Jakou jinou nemoc může postihnout matku pěti dětí? Jen srdeční a nervová nemoc. Bože můj, pomoz nám! Lékař napsal recept a doporučil, aby odpočívala, hodně spala a nebrala si starosti... Nemít starosti!? Ubohá žena s pěti dětmi aby neměla starosti! Otec se letos nebude moci vrátit domů. Poslal peníze a pár řádků. To je všechno! Bože, pomoz nám! Co mám dělat?!

Když byl lékař u nás, byla jsem ještě schopna zadržet slzy, ale potom... Och, jak jsem naříkala! ... A On přišel ke mně, posadil se vedle mne, opatrně utíral moje slzy svými rukama a moje bolest odcházela s jeho teplými doteky a konejšivým hlasem. Cítila jsem, že z něj mluví víc než přátelství. Byl velmi, velmi vážný. Dotek jeho ruky byl jako pohazení mého otce, který když mě hladil po hlavě, říkal: „Hlavu vzhůru děvče, dcero moje! Život není dětská hračka, ale čestní a chudí si v něm nemají co vyčítat.“ Ano, dotek jeho rukou byl otcovský, ale v jeho pozornosti bylo něco bolestného, něco nepochopitelného. V jeho očích jsem viděla naříkající lásku.

Miluje mě... On mě miluje... Já to vím a já jeho?... Ani do mého tajného deníku se to neodvážuji napsat, co cítím já.

O své tajné bolesti on nemluví, ale já o ní vím. Já vím, proč jeho rty mlčí a proč nenachází slova pro své city. Příliš mě miluje, aby o tom mluvil, nechce, aby ve mně vzbudil marnou naději. Jak já si přeji křičet: milý, milý, já to vím, já nic nežádám. Ano nic, jen vědět, že mě upřímně miluješ, tak jak to cítí moje srdce.

Už si nepamatuji o čem jsme mluvili ty dlouhé hodiny. Jen to si pamatuji, že všechno okolo mne dostalo náhle jinou barvu a nový význam. Útěcha mě prostoupila a já jsem se šťastně usmívala, dokonce smála po celou cestu na vánoční večírek do kurzu. Hráli jsme si jako děti. Tancovali jsme v hlubokém svěžím sněhu. Běhali jsme, koulovali se, zpívali, žertovali, vyprávěli.

Zapomněla jsem, že mám nemocnou maminku a čtyři sourozence. Bože můj, potresteš mě, byla jsem tak veselá a šťastná!

Když jsme vešli do třídy, bylo už všechno připravené. Lavice stály u zdi, aby bylo uprostřed více místa. Stál tam až ke stropu vysoký vánoční stromek. Krásná jedle! Janis Lekko, Lotyš ji vybral, porazil a přinesl z dalekého lesa. Petr Koluš, americký voják přinesl sušenky a všelijaké marmelády. Pan Kuratov s paní Bogatirevovou jedličku ozdobili. Slečna Smirnovová přinesla pečivo. Slečna Tkačevová přivedla svého strýce, ruského plukovníka a jeho sluha donesl za ním balík s jídlem a několika lahvemi vína a větším počtem lahví s ovocnými šťávami.

I já jsem přinesla dárek: hedvábný prapor se zelenou hvězdou a vyšitým nápisem: *PER LA ESPERANTO POR LA KULTURO*. Slova mi poradil On a látku na něj koupil Čech Pavel Budinka a Rumun Adrian Berariu. Já jsem přispěla jen noční prací a ke každému stehu přidala přání všeho dobrého všem a každému. Bože, ať ten prapor nikdy neposkvrní lidská krev!

Dvanáctiletý Ivan Averkiev udělal krásnou krabici na časopisy. Ernst Mayer, Němec věnoval dvě knihy do naší knihovny. Jedna z nich je původní dílo: „Nova sento“ *Nová myšlenka* od Sentise. Ernst ji dostal před nedávnem z Austrálie. Byla vydána během války. On, Paul, který vydával pro naši skupinu noviny „Ni venkos“ *Zvítězíme*, vyhotovil k dnešnímu dni zvláštní, krásné, vánoční číslo. Jeden z jeho přátel krásně kaligraficky upravil text a jeho malířsky nadaní přátelé v zajateckém táboře ho vybavili kresbami.

Ale nejzajímavější, kuriózní dárek přinesl Ičio Pang se svou sestrou Sunfloro. Nevím, jak na to přišel ten čínský chlapec. Snad od Koluše? Ne, nemyslím, Koluš nemá takovou fantazii, ani není tak citlivě vnímavý, aby to vymyslel.

Bylo to velké červené srdce ze dřeva se zvláštním stojánkem, aby se mohlo postavit na stůl. Nahoře na srdci byla pěticípá zelená hvězda, kterou bylo možno rozsvítit pomocí baterky. V srdci byla dvířka a po otevření – jaké překvapení – byla betlémská stáj s pastýři a ovečkami a uprostřed v jeslích na slámě leželo děťátko. Bylo to stejné, jako na našich betlémech, chyběli jen Josef s Pannou Marií. Zadní strana na srdci měla nápis: „Al siaj kristanaj gefratoj la ĉina Iĉio Pang kaj lia fratino Sunfloro“ *Naším křesťanským setrám a bratrům od čínského Ičio Panga a jeho sestry Slunečnice*. Všichni si prohlíželi jenom srdce, když jsme zapálili svíčky na jedličce. Srdce se zelenou hvězdou tak zvláště svítilo, že jsem nemohla zadržet slzy. Opravdu, Ičio Pang nás překvapil. Bylo to tak slavnostní, tak krásné, vystihovalo to naši duši.

Ano, v místnosti nebyly jen různé národnosti, ale také různá náboženství: římsko-katolické, pravoslavné, které má svůj vánoční svátek později, až za třináct dní, mezi námi byli protestanté, židé a také dva konfuciáni. Byl to nezapomenutelný, opravdu mírový, pokojný, vánoční večer. Po slavnosti mluvil Paul a Kuratov. Znovu jsme byli dojatí, nejvíce paní Bogatirevová. Ičio Pang přednášel svou novou báseň. Pamatuji si jen její poslední sloku:

„Ĉino, judo kaj kristano,
ruso, polo kaj germano
nun egalas ĉe l' abio.
Kandellumo ĝin ornamas,
Nova Sento en ni flamas:
la homfrata harmonio.
Mortu la malam', minaco,
Vivu ĉie nia – paco!

Byl to krásný, velmi krásný večer! Ach, Bože na nebesích, dej už konečně lidem mír na Zemi!

Včerejšek je už pryč. Dnes jsem slyšela ve městě, že na jaře, které se už blíží, připlují lodě, aby odvezly zajatce domů. Na jaře... Už na jaře! Kéž by tahle zima nikdy neskončila! Já nyní prožívám své jaro i když stromy mají pokryté větve sněhem a na okenních sklech kvetou ledové květy na mne z nich září májové slunce. Ať ta zima nikdy neskončí! ... Bože, netrestej mě za mé sobecké přání! Miluju ho, miluju ho!

Den hrůzy, ... 1920

Jak jen mám popsat to, co se stalo tuto noc? Celá se třesu a tekou mi proudem slzy. Včera večer jsme byli všichni pospolu a vesele jsme se bavili. Měli jsme radost z pokroků, jaké dělají noví žáci v kurzu. Nikdo by si nepomyslel, že ráno přinese hrůzu a smrt. Včera jsem bezstarostně pracovala v kanceláři a vůbec mě nenapadlo, že dnes najdu jen ruiny tam, kde si vydělávám na chleba. Večer ve velkém sále Lidového domu se šelo víc než sedmdesát lidí a dnes se neví, koho ještě kdy uvidíme.

Jak jen to popsat? Politika... Říká se, že je to politika. Ano, politika, ale jaká? Zuřila v našich ulicích a měla v rukou zbraň, rozhazovala bomby na naše střechy a zabíjela stovky bezbranných, ničila domovy klidných rodin, které si ani ve snu s politikou nic nezačínaly.

„Už je to za námi. Neplač už moje dcero,“ řekla mi moje matka. Jaká ty jsi fatalistka, maminko moje. Je to za námi... ale vždyť se to může kdykoliv vrátit, jednou, dvakrát, desetkrát, stokrát! Je to za námi... Ale proč se to stalo? Nikdo to neví. Ví se jen, že v noci japonská armáda zaútočila na ruská kasárna. Vojáci se rozutekli, a na svahu jich tam zůstalo ležet několik set mrtvých. Bomby zničily domy, některé bomby spadly na nemocnici a zranily nemocné a ošetřovatelky a dnes ráno na všech důležitých budovách vlají japonské vlajky. To je vše co vím o celé politice.

Co se však stalo Jemu? Říká se, že ruští vojáci utekli směrem do hor. Japonské kulky zasáhly také zajatce, kteří byli na ubikacích. Jsou mezi nimi i mrtví. Co se Mu stalo? Bože, měj slitování! Nechci na to ani pomyslet.

Právě tady byl Koluš. Byl bílý jako papír. Ta hrůza! Co se stalo? Srdce se mi zastavilo a pak jsem jeho údery slyšela až v krku. Ten veliký silný muž se rozplakal. Jen stěží ze sebe vysoukal pár slov.

„Bomboj falis... ankaŭ sur la ĉinan kvartalon... kelkajn domojn detruigis... detruigis... Ho, kial?... Jes, Iĉio Pang... nia bona Iĉio... li“ *Padaly bomby... také na čínskou čvrt... několik domů to zničilo... zničilo... Ale proč?... Ano, Iĉio Pang... náš dobrý Iĉio... on*

„Ĉu li mortis?“ *Je mrtvý?* a slyšela jsem jak moje slova naříkavě křičí.

„Ne, li ne mortis... sed tre grave li vundiĝis... tre grave.“ *Ne, nezemřel, ale velmi vážně se zranil... velmi vážně.*

„Kaj Sunfloro? Ili patro?“ *A Slunečnice? Její otec?*

„Ili restis senvundaj... sed li, malfeliĉulo. Ankaŭ li... ankaŭ li, se... Kiam li aŭdis la unuan pafon, li iris eksteren por rigardi, kio okazis. Li estis ĉe la pordo, kiam grenado trafis la domon de Lon Fu kaj ĝi detruis ankaŭ la pordon, en kiu li staris. Lignopeco detruis lian ventron... „*Oni vyvázli bez zranění... ale on, nešťastník. Také on... také on, kdyby... Když slyšel první ránu, šel ven, aby se podíval, co se děje. Stál ve dveřích, když spadl granát na dům Lona Fua. Granát také rozbil dveře, ve kterých stál Iĉio Pang. Odštěpené dřevo ze dveří mu proniklo do břicha...*

„Terure!“ *Hrůza! Musela jsem zavřít oči před krvavým obrazem, který mi vyvstál před očima.*

„Frumatene, kun kelkaj el miaj kamaradoj mi kuris en la urbon kaj... kaj ni portis la malfeliĉulon en nian hospitalon.“ *Časně ráno jsme s několika mými kamarády běželi do města a ... a odnesli jsme ho do naší nemocnice.*

„Kaj la kuracisto, kion diris?“ *A co říkal doktor?*

A Koluš učinil gesto, které nedávalo žádnou naději. Hrůza zachvátila moje srdce, když jsem si vzpomněla na Něho, který je nyní někde v zajateckém táboře. V jakém je stavu?

„Koluŝ, kion vi aŭdis pri militkaptejo? Ĉu Nadai?“ *Koluši, co víš o zajateckém táboře? Co Nadai?*

„Ĉu ankaŭ la militkaptejo?“... *Zajatecký tábor také?...*

„Oni diras.“ *Říká se.*

„Dio, Dio, miaj kamaradoj... Ĉu ne sufiĉis, al vi, kruela Dio?! Vi!“ *Bože, Bože, moji kamarádi... To ti všechno ještě nestačilo, ty, krutý Bože?!*

A odeběhl.

Uplynuly dva dny. Jaké to byly dny! Myslela jsem, že se zblázním. Japonské jednotky pochodovaly po ulicích. Každou chvíli troubili. Jezdci na koních se proháněli městem v každou denní dobu. Zastavovali lidi a mluvili nesrozumitelnou řečí. A já jsem o Paulovi nic nevěděla.

Kasárna byla plná ruských vojáků. Stali se japonskými zajatci... ale dnes jsou již svobodní. Všichni jsou svobodní! Japonské vlajky zmizely. Proč? Je to politika... Politika Američanů a Angličanů nedovoluje, aby zvítězila politika

Japonců. Politika, pro kterou zemřelo tisíce lidí v mnoha sibiřských městech. Dvoudenní vítězství, které zanechalo jen nové sirotky, nové vdovy a které ustrojilo živé do smutku.

Až dnes večer jsem ho zase uviděla. Co jsem cítila? Chybí mi slova, abych mohla popsat své pocity. Jen na jeden okamžik si vzpomínám, když se naše rty setkaly úplně poprvé v tichém polibku a já jsem plakala a naříkala.

Ach můj deníku, proč jen musím do tvých stránek psát jen bolestivé události? Dívčí deník by měl být jen pro vzpomínky na sladká tajemství, ale ty, můj deníku jsi se stal hřbitovem, na který denně přicházím s pláčem. Ano, každý den!

Také dnes pohřbívám... Ičio Pang, náš čínský bratr s horkým srdcem, odešel. Už nezazpívá. Už nikdy nevidíme jeho zářivé, černé oči. Už nikdy neuslyšíme jeho mírný hlas. Ičio Pang nás opustil a my truchlíme. Jeden z bratrů sladce znějící řeči umkl.

Dopoledne jsme byli u jeho lůžka v nemocnici. On byl tak klidný, tak poslušný. Ovládal svoje utrpení a v koutcích úst měl slabý úsměv, když se na nás podíval. Jeho otec, starý čínský obchodník a Slunečnice se suchýma očima stáli u jeho lůžka jako sochy. Já vím, že slzy, které nejsou vidět dusí člověka v jeho nitru.

Koluš, Kuratov, Paulo, Tkačevová, malý Averkiev a já jsme byli u pravé strany lůžka a jeho třesoucí se ruka byla položena na světlých Averkievových vlasech.

„Gefratoj,“ řekl s viditelnou námahou, „vi, kiuj plibeligis mian mallongan vivon, ne perdu la esperon. Kredu forte, forte, ke tiu homa koro, al kiu nia stelo lumas per verdaj radioj kaj kiu nun super la bojonetoj mute faligas sangolarmojn, tiu koro iam venkos. Kredu kaj estu kuraĝaj!“ *Přátelé moji, vy kteří jste udělali můj krátký život krásnější, neztrácejte víru. Věřte pevně, pevně, že lidské srdce, na které naše hvězda svítí zelenými paprsky a která nyní nad bajonety mlčky roní krvavé slzy, věřte, že toto srdce přetrvá a zvítězí. Věřte a nebojte se!*

Potom dlouho mlčel... Ani já nevidím na psaní pro slzy... Slečna Tkačevová mu přinesla květiny, na které jsme se složili. Prohlížel si je. Po delší chvíli tichoučce řekl: „Malfeliĉaj floroj... Kial vi ne lasis vivi ilin? Ičio Pang neniam deŝiris florojn.“ *Nešťastné květy... Proč jste je nenechali žít? Ičio Pang nikdy květiny netrhal.*

Jeho bolesti zřejmě zesílily. Nemohla jsem to tam již vydržet. Pohledem jsem prosila ostatní o odchod. Odcházelí jsme jeden po druhém. Mlčky, bez utěšování. Nebyli jsme schopni ani náznaku nadějného úsměvu.

Když jsem podržela jeho hubenou ruku, zadržel mě a řekl: “Fratino de Sunfloro... Restu ŝia fratino... kaj... kaj atendu... tie en mia poŝo... vi estas nia sekretariino kaj... tie en la poŝo estas papero... la lasta... por la kunveno... por la

proksima kunveno... Prenu ĝin! *Sestro mé Slunečnice... Zŭstaň její sestrou... a... a počkej... tam mám v kapse... ty jsi naše sekretárka a... v kapse je papír... poslední... připravil jsem ho na schůzku... na nejbližší schůzku... Vezmi ho!*

Na opěradle židle ležely jeho šaty. Byla na nich jeho uschlá krev. Proč to neodnesli?... Našla jsem papír. Také na něm byla zahnědlá skvrna.

Odešli jsme. Jen Koluš u něho zůstal do jeho poslední minuty. Pak nám přinesl zprávu, že utrpení Ičio Panga skončilo... Žil jen šestnáct let... A teď přede mnou leží jeho poslední slova pro přátele. Báseň. Možná ji složil v ten samý slunný večer, když... Jeho poslední báseň. Přepíši si ji do mého deníku.

La maja vivo nun parolas:
la suno ridas, pompas floroj
en tero la printempo bolas
kaj kantas birdaj, homaj koroj.

Ho vi, stulteta ĉina knabo,
vi kial devas ĝoji, ridi
en ĉiu arbo kaj skarabo
la vivofraton ame vidi?

Kaj kial igas vin la sento
karesi herbojn, florpetalojn
kaj tremi pro la kis´ de la vento
admiri kampojn, montojn, valojn?

Ĉar vivas vi kaj vivas, vivas
- respondas krie la korbatoj-
kaj en la suna brilo vivas
kun vi sur Tero nur – gefratoj.

Ne, už nemohu dál psát. Svírá se mi hrdlo a už ani pro slzy nevidím...
V duchu vidím, jak se nad bajonety vznáší srdce Ičio Panga a roní krvavé slzy.

Nikolsk-Ussurijská esperantská skupina

Byl letní podvečer. V místnostech nové esperantské skupiny byl čilý ruch. Zimní a jarní činnost členů způsobila neočekávaný úspěch. Úspěchy přicházely jeden po druhém. V zimě vedl Nadai tři kurzy ve dvou gymnáziích a v Lidovém domě. Nepracoval jen on. V Lidovém domě převzal jeho kurz Adalbert Szijj, maďarský důstojník - zajatec a výborně vyučoval.

Na konci jara bylo už jasné, že malé třídy Lidového domu již nestačí pro dobrou práci a pro živý klubový život. Ze západních měst přicházelo stále více zajatců a mezi nimi byli esperantisté. Všichni byli soustředováni do Nikolsk-

Ussurijska se záměrem dopravit je po moři domů. Městská rada dala k použití esperantistům celou školu. Esperantistů byly stovky: muži, ženy, chlapci, dívky z různých zajateckých táborů a různých národností, civilisté i vojáci. Byli tam Rusové, Poláci, Číňané, Korejci...

Opravdu živo. Všichni mluvili jen esperantem, protože to byl jediný jazyk, kterému všichni rozuměli. Skromná knihovna se rozrůstala o dary esperantistů, kteří spěchali domů. Přátelská seznamování se nevyhýbala citům. Došlo zde již k několika sňatkům, a společnou řečí manželů se stalo esperanto. Mnoho dívek mělo zasnubní prstýnek.

Není to dlouho, co měli svatbu Ernst Mayer a Valja Smirnovová. Členové prvního kurzu uspořádali pro ně hezkou slavnost. Před týdnem přijeli na návštěvu hosté ze zajateckého tábora Pervaja Rječka. Výlety, literární večery, divadelní scénky, nástěnky, rozmnožované informace, vše svědčilo o tom, že jazyk užitečně slouží.

Také teď v jedné ze tříd vyučuje Marja Bulská nové adepty. Z jiné třídy vychází bělovlásý „mladík“ ve kterém by jste nepoznali dvaadvacetiletého Janise Lekka. Právě skončil svou poslední lekci pro své žáky. Ano, našemu dobrému Janisi Lekkovi zbělely vlasy při útoku Japonců, když se celý týden skrýval v horách. Ve třetí velké místnosti je klubovna. Škola je plná života od rána do pozdního večera. Třebaže ani všichni členové sem nepřichází každý den.

V klubovně se nyní loučí Petr Koluš. Už není v americké uniformě, ale v uniformě české legie. Je Slovák a vrátí se do svého rodného města velkou lodí, která zítra vyjede z Vladivostoku.

Sunfloro sedí beze slova u stolu a smutně se dívá na „svého“ silného, velikého „Amiko“. Po smrti svého bratra často navštěvovala skupinu, ale víc mlčela, než mluvila. Svou pozornost věnovala velkému srdci se zelenou hvězdou, kterou s bratrem věnovali klubu. Také v této chvíli jí její fantazie kreslí ten krásný večer s rozsvícenou jedličkou. Znovu slyší příjemný, mírný hlas svého bratra, který přednáší svou báseň a opět cítí teplé dotknutí ruky svého „Amiko“. Ach, on se dnes vesele směje, baví se, chodí od jednoho k druhému, aby každému řekl „sbohem!“ Ne, Slunečnice se už na to nemůže dívat.

Zavřela oči a vzpomíná, vzpomíná. Nehezké obrazy, smutné myšlenky trápí její srdce. Myslí na budoucnost s tlustým Lon Fu, který dostal peněžní náhradu za zničený dům a který každodenně víc a víc mluví o ní a jejím otci. Tatínek... Jak zestaral. Po odchodu Ičio Panga se jeho srdci přitížilo. Kdyby ho Slunečnice neměla, šla by raději do toho neznámého světa, kde ji bude čekat zkáza, nebo znovuzrození. Ale sotva by mohla v jiném světě cítit to, co jí nyní svírá její srdce neviditelnou železnou rukou... A její „Amiko“ se směje šťastně a vesele se baví. Vráť se do svého dalekého domova. Pro odcházejícího je to vždy snažší, než pro toho, kdo zůstává. Tak je to vždycky.

„Sunfloro, ni foriru!“ *Slunečnice, pojďme!* Slunečnice slyší jeho hlas, otevřela své oči a poslušně jde za Kolušem.

Koluš se zastavil na chodbě.

„Atendu momenton, aŭ iru en la ĉambron, kie Marja Bulski instruas. Mi diros adiaŭon al Lekko kaj poste mi iros al ŝi.“ *Počkej chvíli, nebo jdi do třídy, kde učí Marja Bulská. Já řeknu ještě sbohem Lekkovi a potom půjdu za Marjou.*

„Sunfloro atendas...“ Zatím co je Koluš u Lekka, skončí Marjina vyučovací hodina a ona sama přichází ke Slunečnici: „Sunfloro, delonge mi ne vidis vin. Ĉu vi estas malsana? *Slunečnice, už jsem tě dlouho neviděla. Nejsi nemocná?* „Sunfloro laboras hejme... en la vendejo... La patro malsanas.“ *Pracuji doma... v obchodě... Otec je nemocný.*

„Sed ankaŭ vi estas ne tute sana. Mi vidas. Ne tia estas via vizaĝo, kiam vi estas en ordo.“ *Ale ty také nejsi úplně zdravá. To vidím. To není tvůj obličej jako jindy.*

„Amiko foriras, Sunfloro malsanas... kaj tie“, ukazujíc na své srdce, „estas malbona, tre malbona sento.“ *Amíko odjíždí a Slunečnice stůně, tady mám moc, moc špatný pocit.*

„Koluš foriras. Ĉu? Kien?!“ *Koluš odjíždí? Opravdu? Kam?!*

„Granda ŝipo venas sur granda akvo kaj Amiko foriras... for... for...“ *Velká loď pojede na velkou vodu a Amíko odjede... pryč... pryč...*

Marja zbledla. V duchu uviděla svůj vlastní zítřek. Koluš odjede, pak další a další a také On. Dívala se na Slunečnici, její obličej byl bez pohnutí, jakoby vyřezán ze dřeva, stejně tak stála u lůžka svého bratra, když umíral. Náhle si to Marja všechno uvědomila a ostrá bolest projela jejím srdcem. Uviděla samu sebe a svůj osud ve zlomené Slunečnici, která před ní stála s hlubokou bolestí. Marja hledá zoufale slova, ale je schopna říci jen dvě jednoduché, bezmocné věty: „Ne malĝoju... La vivo estas tia.“ *Nebud' smutná... Život už je takový.*

V očích Slunečnice se náhle objevují slzy a její hlas naléhavě prosí: „Sunfloro deziras kiso de la blanka bona fratino... Unu kiso.“ *Sunfloro prosí o políbení od bílé dobré sestry... Jedno.*

Dvě dívky se objímají a pláčí. Tak je našel Koluš. Následují slova, krásná slova, přání všeho dobrého a sbohem!

Marja se dlouho dívá na vzdalující se přátele. Jak jsou si nepodobní! Zlomená čínská ddívka a vysoký, silný Evropan. Skutečně, oni se nehodí k sobě, ale přesto... přesto je spojuje stejný cit, už od prvního setkání. Bože, proč jsi jen stvořil rozdílné lidi a proč jsi do jejich srdcí vložil stejné city, které neznají rozdíly mezi rasami, náboženstvími, národnostmi a když se potkají dvě spřízněné duše... Proč? Proč ty spravedlivý Bože???

V duši věřící Marji bouří otázky jedna přes druhou. Chtěla by se jich zbavit a nemyslet na zítřek, na svoji budoucnost. Co zajít do klubovny? Ne!

Všichni by viděli, že plakala a co by si pomyslili? Domů! Domů, ke čtyřem sourozencům! Ti jsou její budoucnost.

Osud je vrtošivý. Stane se, že někdy pohladí trpícího a jako proutkem odežene bolest. Marja nebyla celý den doma. Celý den pracovala ve svém novém úřadě mezi tlustými kontrolními knihami. Naobědvala se tam a pak hned běžela učit do kurzu. V té době se vrátil domů její už dlouho očekávaný otec. Přišel bez ohlášení jako vždy, jednou do roka.

Když Marja otevřela dveře, uviděla před sebou dva muže sedící u stolu: Paula a otce, svého milovaného tatínka. Přiběhla k němu, objala ho kolem krku a bláznivě ho líbala na obličej a prošedivělé vlasy.

„Tati... tatínku... můj milý, milovaný... Bože, jak jsi dobrý!“

„Mi volis sciigi vin kaj anstataŭ vi gvidi la instruan horon, sed li ne permesis,“ *Chtěl jsem ti to říci a vzít za tebe vyučování, ale on mi to nedovolil snažil se omluvit Nadai.*

„Negrave! Nenio estas grava nun, kiam li, vi, ni ĉiuj estas kune... Ho, kiel feliĉa mi estas!... Sed en kiu lingvo vi parolis kun mia patro?“ *To nevdí! To nevdí, když on, ty, my, všichni jsme spolu... Jak jsem šťastná!... Ale jak jsi se domluvil s mým otcem, jakou řečí?*

„Nur kelkaj vortoj ruse. Ni ne parolis. Ni rigardis unu la alian en silento. Via patrino parolis pri mi kaj la geknaboj... ankaŭ ili montris laŭ propra maniero, ke mi ne estas fremda en via hejmo. La plej malgranda Valja la eta timemulino, eĉ rifuĝis al mi de la patra kiso. Ŝin fortimigis la granda barbo de la paĉjo. Sed poste...“ *Prohodili jsme jen pár slov rusky. Nemluvili jsme. Dívali jsme se jen na sebe. Tvoje maminka mu o mně vyprávěla a děti... také ony daly svým způsobem najevo, že nejsem cizí u vás doma. Nejmenší Valja bojácně utekla ke mně před otcovou pusou. Vystrašily ji dlouhé otcovy vousy. Ale potom...*

„Ho, mi scias. Antaŭ du jaroj okazis same... Jes, du jarojn vi ne estis hejme, patro.“ *Ano, já vím. Před dvěma lety to bylo stejně... Ano, tati, dva roky jsi již nebyl doma.*

Otec s dcerou si začali povídat. Nadai je nenápadně opustil a přešel do vedlejší místnosti, aby pomohl matce, která zdatně ožila a zdála se mladší o několik let.

Náhle se otevřely dveře. V nich stála Marja celá bledá, ale když uviděla Nadaie, hlasitě vydechla.

„Kio okazis?“ *Co se stalo?* zeptal se Nadai.

„Nenio... Dank'al Dio nenio,“ *Nic... Díky bohu nic* a barva se jí zase vrátila, „iomete mi ektimis, ke vi foriris sen adiaŭo.“ *Trochu jsem se vylekala, že jsi odešel bez rozloučení.*

„Vi, infano! Neniam mi foriris sen adiaŭo kaj neniam mi foriros.“ *Ale dítě! Nikdy jsem neodešel bez rozloučení a nikdy neodejdu.*

Marja se dlouze podívala na Nadaie a Nadaiův pohled se bolestně prohluboval.

„Kiu scias?“ *Kdo ví?* řekla Marja tichounce, jakoby jen dýchla. „Eble estus pli bone, pli facile sen adiaŭo.“ *Možná by to bylo lepší, snažší, bez rozloučení.*

Adiaŭ Siberio !

Slunce ještě teple zářilo, ale podzimní vítr již přinášel s sebou dech přibližující se zimy. Oblaka prachu v ulicích hnal vítr, tančil s nimi, nechal je ulehnout a znovu je zvedal.

Velké zajatecké tábory se postupně vyprazdňovaly a esperantské kluby ztrácely své členy. V říjnu skoro každý týden přijížděly lodi a společná loučení bývala stále častější. Ale naši staří přátelé, s výjimkou Koluše který odešel, byli ještě pospolu. Jen Slunečnici nebylo vidět. Od toho dne už ji nikdo neviděl, prý ani její otec. Kam se ztratila? Nikdo nevěděl.

Starý Číňan s kamenným obličejem dál jakoby lhostejně vysedával na ulci před svým obchodem a kouřil, jakoby se nic netalo. Hluchý člověk je filozof. Poslouchá, ale neslyší ranní koncert, čínští vojáci marně vytrubují v kasárnách. Poslouchá, ale neslyší večerní koncert z vedlejšího divadla kde zpívají a hrají. Sedí jen a kouří.

V zajateckých táborech je mnoho kasáren prázdných. Nadai už nevyučuje. Jen pravidelně navštěvuje schůzky a každý den stráví několik hodin s přáteli, které brzy opustí. Marja a Lekko však vytrvale vyučují.

Marjiny dny jsou utrpením. Její deník se plní nářky a bouřlivými myšlenkami. Má už jen poslední naději, že letos už nepřijede loď, aby odvezla zajatce a ti kteří zůstanou, budou moci odjet až na jaře. Mluví se o tom. Ještě jednu zimu a předjaří... Pak přijde pro ni mrazivé jaro, cítí to. Kéž by mohla zastavit čas!

Čas se však nedá zastavit, osud je neúprosný. Jednoho rána přišel telegram na vedení zajateckého tábora a pro šest set zajatců se splnil tisíckrát opakovaný sen o návratu domů... a Nadai byl mezi nimi.

A loď přijela. Poslední loď v tomto roce. Není veliká. Všichni se do ní nevejdou. Lidé se bláznivě radují, v běhu se loučí. Zítra se budou nalodovat ve Vladivostoku. Hurá na nádraží! Všemocný bože! Konečně po čtyřech, pěti, šesti letech po válečných a revolučních hrůzách, domů! Honem! Vlak už je připraven! Domů! Do bezpečí! Sbohem, Sibíři!

Nadai není mezi těmi, kteří se bláznivě těší. Patří ke skupině těch, jejichž srdce rozpoltil Život. Jedna polovina jeho srdce je zoufale připoutána k této zkrvavělé zemi utrpení a hrůz a druhá ho volá a žádá, aby se vrátil domů. Mohl by říci jen slovíčko a mohl by zde zůstat, ještě stovky jiných zde čekají na volné místo v lodi. Poslední loď v roce! Poslední!!

Jeho druhá polovina srdce je silnější. Rozhodl se jít s ostatními. Moře nejen rozděluje, ale je také cestou k přátelům. Jeho nitro volá: domů! domů!! Nejdříve vše uspořádat doma a potom... Ano, potom už bude vědět... co!?

Nadai utíká do města. Běží přímo do kanceláře, kde pracuje Marja. Když ho uviděla v tak nezvyklou hodinu, zbledla v předtuše osudové rány.

„Marja, post du horoj ekiros nia vagonaro al Vladivostok kaj morgaŭ onidire okazos la enŝipigo,“ *Marjo, za dvě hodiny vyjždí vlak do Vladivostoku a prý již zítra se budeme nalodovat* Nadai to řekl prostě a bylo to tak kruté.

Ten kdo se raduje bývá tak krutý! Marja vidí v Nadaiových očích stejnou radost, jakou měl odcházející Koluš.

„Kaj kion nun?... Kien nun?“ *A co teď?.. Kam teď?..* ptá se Marja zoufale. Její hlas není skoro slyšet a její rty se chvějí pláčem.

„Kien? Al la klubejo kaj poste al via hejmo. Mi ne iros plu al militkaptejo. Miaj kamaradoj zorgos pri miaj pakaĵoj. Mi petis ilin.“ *Kam? Do klubovny a potom k tobě domů. Já už se nevrátím do zajateckého tábora. Kamarádi se postarají o moje věci. Poprosil jsem je.*

Marjin šéf nic nenamítá, když Marja s Nadaiem odchází. Pospíchají po dobře známých ulicích beze slova do školy, kde je nyní klub esperantské skupiny. Nadai se zamyšleně se vším loučí, naposledy pohlíží na domy, dřevěné chodníky, stromy, na tváře lidí. Loučí se a jeho ruka pevně svírá jako v křeči Marjinu ruku.

Míjejí obydlí Ičio Panga. Nadai zdraví jeho otce. Starý Číňan bez odpovědi dál sedí a kouří. Jeho pohled míří někam do nedozírné dálky.

V klubu už vědí, že Nadai odjíždí a několik přátel se již rozhodlo jet s Nadaiem do Vladivostoku, vyprovodit svého učitele. Členové prvního kursu jsou nápadně tiší. Tísňivá nálada je nakažlivá... Ale pak znovu slova, slova, srdečná přání. Starý Kuratov dojatě tiskne Nadaiovu ruku.

„Frato, ne forgesu nin kaj estu sana.“ *Bratře, nezapomeň na nás a buď zdrav.* Víc není schopen říci. Jeho obvyklá výřečnost je pryč, přemáhá jen city, objímá Nadaie a líbá ho. Jeden po druhém přistupují staří přátelé k Nadaiovi a líbají ho na rozloučenou. Nadaiovy oči už nezáří. Jeho radost se potápí ve smutku.

Všichni se úkradkem dívají na Marju. Ta stojí bez hnutí a její bledý obličej je kamenný, stejně jako tenkrát měla Slunečnice. V jejích očích nejsou slzy. Všechno co vidí jí připomíná první báseň Ičio Panga, kterou se učili nazpaměť:

„En homan mondon venas Amo
per Nova Sento, kormuziko;
vi faras pacon el malamo
kaj fraton el malamiko.“

Ano, Ičio Pang měl pravdu. Kdo nechce vidět v jiném člověku svého bratra, nikdy se jím nestane.

Velká černě natřená loď kotví u břehu. U ní čeká v řadě na nalodění tisíc dvě stě bývalých zajatců.

Bogatirevová, Tkačevová, Kuratov a Lekko stojí u odcházejících. Nadai se svým přítelem Sarosim rozmlouvá s Vonagem, který přišel se svým sekretářem, aby se rozloučili.

Marja nepřišla. Zůstala pracovat v kanceláři. Mohla ale poslat alespoň několik slov jako pozdrav. Vždyť její přátelé šli k vlaku. Nadai teď myslí jen na ni a na včerejší den. Jejich rozchod byl tak divný. Doma u ní děkoval její matce za pohostinnost a rodinné teplo, které poskytl bezdomovci v nehostinné Sibiři. Nemocná žena mu smutně hladila vlasy a řekla několik slov polsky. Pak líbal děti: Orelu, Tadeusze, Ernu. Beze slova smutně ho děti objímaly a přály: „Feličan vojaĝon.“ Jen nejmenší Valja se rozplakala a skoro ho zadusila jak ho objímala svými dětskými pažemi.

„Antaũ monato paĉjo kaj nun vi. Kiu restos kun ni?“ *Před měsícem tatínek a teď ty. Kdo s námi zůstane?* Dítě naříkalo tak srdcervoucně, tak jak to umí jen děti.

A potom honem na nádraží, ve spěchu. Nadai mluvil a mluvil. Marja mlčela. Teprve na nádraží promluvila: „Atentu, kara! Se vi fartos malbone, tuj ekkuŝu! Kontraũ marmalsano onidire tio estas la plej bona rimedo.“ *Dej na sebe pozor! Kdyby se ti dělalo špatně, hned si jdi lehnout! Proti mořské nemoci to je prý nejlepší.*

„Mi ne timas la maron. Ĝi estas tiel bela, tiel mistera. Mi amas ĝin.“ *Já se nebojím moře. Je tak krásné, tak kouzelné. Miluji ho.*

„Jes... vi amas ĝin kaj mi... Dio estu kun vi!“ *Ano... ty ho miluješ a já... Bůh buď s tebou.*

Náhle mu silně stiskla ruku a pak se vysmekla a běžela pryč, běžela zběsile, dlouho, bez zastavení.

Tak to bylo včera. A dnes...? Dnes už brzy budou všichni odtud pryč. První řady už nastoupily. Pár kamarádů na palubě už žertuje s těmi, kteří jsou ještě na břehu.

Také řada, kde stojí Nadai už nastupuje. V poslední minutě přistupuje k Nadai slečna Tkačevová a vsouvá mu do ruky dopis.

„De Marja... ŝi diris, ke en lasta minuto mi transdonu ĝin. Estu feliĉa kaj sana, kara instruisto nia!“ *Od Marji... řekla mi, ať to předám v poslední minutě. Buďte šťastný a zdravý, milý pane učiteli.*

Nadaiovo srdce se rozbušilo. Náhlá útěcha? Krutá bolest? On sám nevěděl.

Loď se vzdaluje... vzdaluje... Nechává za sebou stopu v bezbřehé spouště vody... vlny ale smazávají rychle její stopu. Moře je rovné v dálce, jakoby loď nikdy tudy neprojela.

Nadai sedí na palubě na zádi a pozoruje tu stopu. Jeho ruka na koleně svírá mnohokrát přečtený dopis od Marji. Už přešlo mnoh dní, ale on stále čte dopis znovu a znovu, třebaže už každou větu zná nazpaměť.

„Adiaŭ, amiko, vi kara, karega, vi pli bela duono de mia animo! Adiaŭ! Kaj ne koleru, ke mi senkise forkuris de vi. Mi tiel sentis, ke mi estus mortinta inter viaj brakoj kaj mi devis pensi pri mia malsana patrineto kaj kvar preskaŭ orfaj gefratoj. Pardonu min!

Pro la instruo, pro la konsola bela sento, akceptu mian profundan larman dankon kaj estu konvinkita, ke via disĉiplino gardostaros ĉe la stelhava koro de Iĉio Pang ĝis la lasta bato de sia propra koro.

La dia favoro akompanu viajn paŝojn! Adiaŭ, amiko! Ĝis tombo anime
via
Marja

Sbohem, příteli můj drahý, nejdražší, krásnější polovino mé duše! Sbohem! A nezlob se, že jsem odešla bez polibku. Cítila jsem, že bych zemřela ve tvém obětí, musela jsem myslet na svou nemocnou matku a čtyři osiřelé sourozence. Odpusť mi!

Se slzami v mých očích přijmi ode mne hluboký dík za vyučování a za útěchu a krásný cit a věř, že tvá následovnice vytrvá u srdce s hvězdou Iĉio Panga do posledního úderu svého srdce.

Ať bůh provází tvé kroky! Sbohem, příteli! Až do hrobu v duchu tvá
Marja

A Nadai pociťuje, jak je moře bezcitné, jaká je to krutá obluda... Vlny stírají stopu za lodí a zůstává jen hladká, ničím neporušená hladina, jakoby nikdy nebyla porušena... Sbohem, Sibíři!

Autorův doslov

Po přečtení románu se jistě mezi čtenáři najdou ti, kteří budou mít dojem, že příběh není jen fantazií spisovatele. Ano, mají pravdu. Jsou to vzpomínky, které zůstaly živé v mé duši a já jsem je jen napsal na papír. Má fantazie pracovala jen nepatrně.

Postavy románu opravdu existovaly a mnoho jich dosud žije. Někteří plní slavnostní slib, který dali v „Esperantista kafejo“, několik z nich se nemůže z různých příčin podílet na kulturním esperantském hnutí, ale všichni zůstali věrni své „myšlence“. Ponechal jsem mnoho skutečných jmen, jenom u několika, kterým by to mohlo způsobit obtíže, jsem použil pseudonym, a také u těch, u kterých jsem už jejich jména zapomněl, nebo si je přesně nepamatoval.

Uplynula skoro dvě desetiletí. Kuratov a milá paní Bogatirevová opustili tento svět, také kapitán Oba a japonští přátelé již měli pohřeb. Marja Bulski možná nyní žije v Mukdenu a stará se o své čtyři sourozence. Pavel Budinka pilně pracuje. Janis Lekko, pokud jsou mé informace správné, je profesorem na nějaké vysoké škole v Rusku. Vonago se vrátil do své vlasti v Polsku. Mihalik je

prezidentem Maďarské esperantské federace. Sarosi zkomponoval mnoho hudebních děl. Zinner žije ve Vídni... a kvůli Slunečnici si můžete utřít slzy! Žije se svým Kolušem a je milou maminkou tří velmi krásných, exotických dětí. Potkal jsem je v ... Ne, to je jejich tajemství. Koluš byl odvážnější než Nadai, který žije někde, nějak...

A ještě několik slov o této prosté knížce. Přiznávám, že jsem ji napsal, jen abych splnil mnohokrát opakovaná přání. Neměl jsem k tomu literární předpoklady. Proto prosím kritiky a prosím o něco po prvé v životě: uvědomte si obtíže, jaké má spisovatel, který se potýká s nedostatkem slov, která mohou chybět jeho čtenáři a musí dbát na to, že některá gramatická pravidla dosud čtenář nezná.

Měl jsem v úmyslu ne předložit „mistrovské dílo“, ale prostou čítanku se stupňující se náročností pro nové následovníky mezinárodního jazyka. Myslel jsem záměrně především na čtenáře, protože my spisovatelé ve chvíli inspirace a tvorby se necháváme unášet kamsi mimo. Přál jsem si dát vám do ruky dílko, které má v sobě nezhaltitelnou jiskru, která poskytne upřímné teplo nejen mně, ale mnoha stovkám tisíců ve světě, kde dnes vládne chaos a ve kterém hrozí nebezpečný mrak nové války, horší a zhoubnější než předchozí, a blednou lidské naděje. V knížce jsem chtěl jednoduchými slovy nastínit skutečnost minulosti... a také jsem chtěl připravit druhý stupeň výuky pro ty, kteří se kdysi učili v kurzech přímou metodou (*Ĉe metodo*) „Nik Nek kaj Kat Jen“ z mých skript veselou vyprávěnkou v „*Konversacia Literaturo*“. Jestli se vám tento „druhý stupeň“ bude líbit, nevím, ale snažil jsem se dát čtenářům vhodný materiál, který jim usnadní pokračovat v jazykovém zdokonalování.

Přeji těm, kteří knížku pozorně přečetli, aby teplo srdce Iĉio Panga v nich probudilo pochopení, chuť a odvalu podporovat náš jazyk. Je třeba si uvědomit, že dnes již náš jazyk vytvořil organizované, neutrální hnutí a pracovní národní skupiny, které se snaží o využití ve všech oblastech lidské společnosti, máme centrální světovou organizaci, mezinárodní ústav pro výuku, neustále se rozrůstající literaturu, odborné organizace a z toho všeho lze čerpat pevnou víru, že esperanto nelze již odtrhnout od života, protože život sám o sobě vyžaduje *latinu moderního světa* – náš krásný jazyk.

Využívám ještě příležitost, abych vyjádřil svůj srdečný dík přátelům z Nizozemska, kteří mi vždy aktivně pomáhali a jejich obětavost umožnila, že tato knížka se mohla objevit v tak pěkné formě a za nízkou cenu pro naše nové členy. Děkuji také slečně Signe Berggren, švédské kolegyni a bratrům Péterovi a Miklosovi Ehrlichovým, kteří knížku ilustrovali.

Zvláštní poděkování chci vyjádřit mému příteli, každému dobře známému Dr. Kolomanu Kalocsayovi, který ochotně dílko zkompletoval.

Přeji vám, drazí čtenáři, aby tato naše společná snaha a naše dobrá vůle upevnila vaši důvěru v budoucnost a v naše šlechetné cíle. Esperantem ke kultuře!

Alkmaar, 12.1.1937, Nizozemsko

Julio Baghy

-